

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КАЗКОТЕРАПІЇ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Виконала:

студентка II курсу, 63 групи
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Сидоренко Ольга Володимирівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та
початкової освіти
Кошель Віталій Миколайович

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2024 року.

Студентка

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*
протокол № _____ від «___» _____ 2024 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

_____ (підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	10
1.1. Використання казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку як наукова проблема у педагогічній теорії та практиці	10
1.2. Особливості впливу елементів казкотерапії на емоційно- вольову сферу роботи з дітьми дошкільного віку	17
1.3. Зміст та особливості морального виховання дітей дошкільного віку засобами казкотерапії.....	28
Висновки до розділу 1	37
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КАЗКОТЕРАПІЇ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	40
2.1. Обґрунтування методики експериментального дослідження щодо вивчення впливу елементів казкотерапії на емоційно-вольову сферу дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти	40
2.2. Зміст експериментальної роботи щодо дослідження впливу елементів казкотерапії на емоційно-вольову сферу старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти.....	44
2.3. Аналіз проведеної дослідно-експериментальної роботи	53
Висновки до розділу 2	58
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	64
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема морального виховання особистості завжди була й залишається актуальною у контексті суспільного розвитку. В умовах сучасних негативних факторів, таких як військова агресія росії, зниження загального рівня життя, соціальна незахищеність населення України, погіршення стану здоров'я та інші виклики, питання морального виховання набуває особливого значення [25, 54; 56].

У дошкільному віці дитина ще не в змозі усвідомити глибину глобальних змін у світі. Вона постійно опиняється в емоційному полі дорослих, які намагаються адаптуватися до нових реалій [25, 54; 56; 73].

Останні події підтверджують, що економічна дезінтеграція, соціальна диференціація, знецінення духовних цінностей негативно позначились на суспільній свідомості українців. Це різко знизило виховний і освітній потенціал української культури та мистецтва, як найважливішого фактору морального виховання людини [73].

У сучасному періоді вдосконалення процесу морального виховання особистості акцентується на покращенні якості та оптимізації цього процесу. Провідна роль в цьому належить вихованню, як цілеспрямованому, спеціально-організованому, контрольованому, планомірному процесу. Цей процес включає широкі можливості у вихованні та формуванні особистості, як об'єкту і суб'єкту виховного впливу (Н. Гавриш [14], А. Богуш [14], І. Данилюк [19], Т. Кошелівська [28], А.Кошель [30], І. Мельник [41] та ін.).

Одним із ефективних і сучасних засобів які пропонують використовувати для впливу на емоційно-вольову сферу дослідники різних суміжних галузей педагогіки, медицини, психології об'єктом яких є дослідження процесу формування майбутньої особистості як повноцінного члена суспільства є казкотерапія (І. Бабин [6], О. Василевська [12], Л. Виготський [13], І. Данилюк [19], А.Кошель [30], С. Кулачківська [35], Г. Локарева [33] та ін.).

Актуальність проблеми використання казкотерапії для формування морального світу та загальнолюдських цінностей у дітей дошкільного віку надзвичайно висока, особливо через дві обставини. По-перше, вітчизняна педагогічна наука поки не проводила належних наукових досліджень, які б враховували нові фактори, такі як військова агресія Росії, пандемія COVID-19 та інші. По-друге, умови інтеграції та урбанізації вітчизняної культури, а також діджиталізація значно позначилися на занедбанні традиційного сімейного читання казок, через об'єктивні обставини призводячи до недостатньої уваги батьків у формуванні моральних уявлень у дітей. Використання казкотерапії для впливу на емоційний стан та мотивацію дитини в умовах соціалізації особистості дошкільника представляє значущий теоретичний та практичний інтерес.

На сьогоднішній день рівень наукової розробленості даної проблеми в українській літературі головним чином зосереджений на вивченні впливу казкотерапії на внутрішній світ та моральні цінності дітей дошкільного віку. Автори, такі як О. Василевська [12], І. Данилюк [19], А. Кошель [29], С. Кулачківська [35], Е. Куцин [30], А. Фрадинська [60], Е. Юрчук [69], докладно досліджують цей аспект, вносячи свій вклад у розвиток та розуміння даної теми.

Значний інтерес у рамках нашого дослідження представлений роботами, які розглядають проблему слова як інструменту лікувальної педагогіки (Л. Гридковець [16], І. Данилюк [19], М. Замелюк [23], А. Кошель [30], І. Садова [55], Р. Ткач [62], Т. Шульга [73], І. Шестопап [74] та ін.).

Дослідники приділяють особливу увагу вивченню казкотерапії як рушійної сили особистісного розвитку дитини-дошкільника. Казкотерапія, як активне, хоч і не директивне втручання, у своїх символах та конфліктах містить зашифровані ключові психологічні характеристики, моделі поведінки, моральні цінності, переконання та етапи становлення (І. Данилюк [19], А. Леонтьєв [37], М. Мушкевич [45] та ін.).

Відомі науці та методи корекції внутрішнього світу дошкільників через творчість. Перехід від репродуктивної діяльності до творчої та зміна споживчої позиції на творчу є ключовим в еволюції свідомості людини (Л. Гридковець [16], О. Цінько [69], Л. Шалімова [62] та ін.).

Аналіз останніх досліджень, спрямованих на вивчення діагностичних та корекційно-розвивальних можливостей фольклору та літературних казок різних жанрів, виконують такі вчені, як І. Садова [55], Т. Шульга [73], І. Шестопап [74] та ін.

Аналізуючи досвід використання казкотерапії як засобу морального виховання дітей дошкільного віку, ми виявили суперечність між необхідністю морального виховання підростаючого покоління в сучасних умовах та недостатнім методичним забезпеченням процесу використання існуючих технологій казкотерапії у впливі на емоційно-вольову сферу дітей в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти (далі ЗДО).

У зв'язку з цим, з урахуванням гостроти соціальних очікувань, для вирішення даних суперечностей, усвідомлюючи важливість її практичного значення, зумовили вибір теми нашої кваліфікаційної роботи: «Використання елементів казкотерапії у формуванні емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку».

Мета дослідження – визначити особливості методики використання елементів казкотерапії як засобу формування емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження – освітній процес в закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – методика використання елементів казкотерапії як засобу формування емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено такі основні завдання дослідження:

1. Провести аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми використання елементів казкотерапії у роботі з дошкільниками у педагогічній теорії та практиці.

2. Обґрунтувати, розкрити та уточнити сутність основних понять дослідження «казка», «казкотерапія», «здоров'язбережувальна технологія», «емоції», «емпатія», «моральні норми».

3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впливу елементів казкотерапії у формуванні емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Відповідно до поставлених завдань нами було використано комплекс **методів дослідження, а саме:**

- для виявлення рівня розробленості проблеми використання технології казкотерапії в роботі з дітьми у ЗДО в науково-педагогічній літературі вітчизняних та зарубіжних авторів проведено теоретичний аналіз, синтез, порівняння та узагальнення джерельної бази дослідження.

- в емпіричній частині використано такі методи, як спостереження, бесіда, анкетування, педагогічний експеримент та педагогічне спостереження для визначення впливу казкотерапії на емоційно-вольову сферу дітей у ЗДО. З отриманими даними в ході дослідження здійснювалась математична обробка, кількісний та якісний аналіз, а також для кращого сприйняття відбувалось відображення отриманих результатів у результаті дослідження у табличних і графічних формах з метою фіксації результатів дослідно-експериментальної роботи.

Теоретичні та методологічні основи дослідження ґрунтуються на наукових працях у галузі психології, враховуючи загально-психологічний аналіз (Т. Кошелівської [28], А. Леонтьєва [37], В. Поліщука [47] та ін.), періодизацію психічного розвитку (Л. Виготського [13], Д. Ельконіна [28] та ін.), формування особистості дітей дошкільного віку (І. Бех [3], Ж. Мельник [40] та ін.) та підходи до розуміння емоційно-вольової сфери дітей (М.Замелюк [23], Т. Кошелівської [28], Т. Шульга [64] та ін.). Дослідження

також базується на методах психологічного впливу на особистість дітей (І. Бабин [6], О. Василевська [12], І. Данилюк [19], Т. Зинкевич-Евстигнеева [26], Ю. Приходько [53], А. Петровський [73]) та педагогіки, яка вивчає системне дослідження природи здоров'я та використання потенційних можливостей казкотерапії як оздоровчої технології (Т. Андрющенко [1], Г. Беленька [10], Н. Гавриш [14], Л. Гридковець [16], І. Данилюк [19], М. Єфіменко [29], А. Кошель [30], Н. Лісневська [38], І. Садова [55], Р. Ткач [62], Т. Шульга [73], І. Шестопап [74] та ін.), дослідження методів впливу на емоційно-вольову сферу дітей засобом казкотерапії О. Байер [7], Ю. Голубова [15], І. Садова [55], І. Шестопап [74] та ін.).

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому що уточнено:

- сутність основних дефініцій дослідження: «казка», «казкотерапія», «здоров'язбережувальна технологія», «емоції», «емпатія», «моральні норми»;
- критерії, показники та рівні впливу елементів казкотерапії на емоційно-вольову сферу дітей в умовах ЗДО;

удосконалено – зміст та навчально-методичне забезпечення процесу використання технології казкотерапії у роботі з дітьми в умовах закладу дошкільної освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розроблені навчально-методичного посібника для системи дошкільної освіти і містить матеріали щодо впровадження елементів казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку – «Використання елементів казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження обговорено під час:

Міжнародної науково-практичної конференції I CISP Conference «SCIENTIFIC VECTOR OF VARIOUS SPHERE' DEVELOPMENT: REALITY AND FUTURE TRENDS» (26 квітня, 2023) (Відень, Австрія).

I Всеукраїнській студентській науково практичній конференції

«ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР», 02 грудня 2022 року. м. Нікополь.

Експериментальною базою дослідження було обрано Комунальний заклад «Заклад дошкільної освіти № 17 Чернігівської міської ради.

Експериментальна робота включала три взаємопов'язані етапи.

На першому етапі (жовтень-листопад 2022 року) проводився аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної, художньої, валеологічної, фахової літератури вітчизняних та зарубіжних авторів, спрямований на вивчення проблеми використання технології казкотерапії у роботі з дітьми в дошкільному закладі. Був розроблений план і алгоритм експериментальної роботи.

Другий етап (грудень 2022 року – жовтень 2023 року) включав констатувальний експеримент, який передбачав аналіз застосування технології казкотерапії в умовах дошкільного закладу (проведення педагогічного спостереження, анкетування, інтерв'ю, бесід). На цьому етапі збиралися емпіричні дані, а результати роботи аналізувалися та фіксувалися.

Третій етап (жовтень 2023 – грудень 2023 року) передбачав узагальнення та систематизацію отриманої інформації, а також розроблення методичних рекомендацій в результаті проведеної дослідно-експериментальної роботи.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 3-х публікаціях. 1- міжнародному науковому виданні, які зареєстровано в Українському інституті науково-технічної експертизи та інформації МОН України, 1- українському періодичному виданні та 1 – навчально-методичних посібник [40 – 42].

Структура кваліфікаційної роботи зумовлена логікою дослідження та складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (80 найменувань, що охоплюють 9 сторінок) і 3 додатки. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 110 сторінок. Основний текст дослідження викладено на 62 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 2 малюнки.

РОЗДІЛ І.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ
В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Використання казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку як наукова проблема у педагогічній теорії та практиці

Динамічні і глобалізаційні процеси які відбуваються в світі, нажаль не оминули українське суспільство (військова агресія росії, зниження рівня громадської свідомості, екологічні проблеми, інфекційні хвороби і пов'язані з ними карантинні обмеження, зниження загального рівня життя, соціальної захищеності населення). Смужка повідомлень, велика кількість інформації, постійні зміни – вісь яких я хочу тримати щасливих дітей подалі від решти дня. Телевізійні трансляції, комп'ютерні ігри, планшети та гаджети, що заміняють дітей у дошкільному житті, модні ефіри з татом і жарти. Сюжет Побачені на дитячому екрані – частина всього життя. Психічний і фізичний розвиток у цій конкретній ситуації був перевантажений, тому він витримувати настільки навантаженими. Це негативно позначається на загальнорозвиненій гармонійно сформульованій спеціальності [25, 54; 56; 73].

Т. Шульга зазначає – «Оскільки зростає імпульсивність у поведінці, виникають проблеми в контролі над своїми емоціями та переживаннями, відповідно ускладнюється розуміння емоцій інших людей і все це позначається на емоційно-вольовій сфері дітей дошкільного віку в тому числі з особливими освітніми потребами» [73, с.2].

Казку в своїй професійній діяльності, сьогодні активно використовують лікарі, психологи, педагоги, дефектологи. І кожен фахівець знаходить в ній свої потенційні можливості, які сприяють йому у вирішенні поставлених професійних завдань в залежності від галузі в якій він працює (Л. Грідковець [16], Т. Кошелівська [28], А. Леонтєв [37], М. Мушкевич [45], І. Садова [63], Р. Ткач [62], Т. Шульга [64], І. Шестопап [74] та ін.

В антології українського фольклору: слово «казка – тлумачиця» як новаторський народний пісенний, літературно-поетичний твір [62, с. 135].

Сьогодні слово «казкотерапія» вже не викликає здивованих поглядів та уточнюючих запитань у практичних психологів та педагогів. Слово знайоме, що часто використовується в побуті. Казкотерапевтів можна зустріти в ЗДО та психологічних центрах, хоспісах та лікарнях. У ЗДО також чимало практичних психологів використовують у своїй трудовій діяльності казкотерапію. Однак категорія «казкотерапія» розуміється психологами і педагогами по-різному, і зміст, який в нього вкладаються теж.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав інформацію про очевидність значень між способами тлумачення слова «казкотерапія» – «казкотерапія».

Так С. Кулачківська зазначає, – «що поняття «казкотерапія» має у своєму складі частину «терапія» (гештальттерапія, тілесна терапія та подібні), не набули загального використання в системі освіти. Оскільки професійними і функціональними обов'язками психолога і педагога ЗДО не передбачено використання психотерапевтичних процедур. Більше того, медичні працівники періодично застерігають і наголошують, на тому, що проведення психотерапевтичних процедур має відбуватися лише під наглядом компетентних і дипломованих фахівців [35, с. 14].

За словами В. Годонюк – «Психотерапія виходить на медичний рівень. А психотерапевтичні методи частіше називають психокорекцією, вони використовуються не для лікування психопатологій, а найчастіше як розвиваючий метод. Тому, щоб виправдати і пояснити застосування методів психотерапії, психологи все частіше говорять про психологічну модель психотерапії. Проте в пост радянських країнах розробка таких моделей ще не набула масового та масового характеру» [15, с. 59].

Іншої думки дотримується інша дослідниця Т. Зінкевич-Євстигнева, яка в своїх дослідженнях і публікаціях стверджує, що казкотерапію не можна назвати клінічним психотерапевтичним методом. Його позицію

підтверджують і «Енциклопедія психотерапії», видана в 1999 році. За редакцією Б. Карвасарського, в казкотерапії немає секрету. Також призначається дієтологам і казкотерапія психологічним методом. Лікарі, психологи та читачі використовують один і той же прийом. І кожен фахівець знаходить у казці той ресурс, який допомагає йому вирішувати його професійні завдання [26].

У межах нашого дослідження ми керуємося концепцією Т. Зінкевич-Євстигневої, яка розглядає «казкотерапію як набір способів передачі душі знань про духовний шлях і соціальної самореалізації людей як духовної системи» [26, с.36]. Ця концепція визначає сутність казкотерапії як інструменту, спрямованого на передачу духовних знань та сприяння соціальній самореалізації особистості.

Зінкевич-Євстигнева вважає, що казкотерапія є не лише засобом трансмісії духовних ідей, але і сприяє розвитку людей як духовних систем. Це відбувається через взаємодію із духовним шляхом та процесом соціальної самореалізації. Душа і знання про духовний шлях є центральним елементом цієї терапевтичної парадигми.

Зазначена концепція ставить акцент на ідею, що людина є духовною системою, і казкотерапія допомагає їй розкривати свій потенціал через сприяння соціальній самореалізації. Такий підхід визнає важливість духовного розвитку та підтримки особистості в її духовному шляху.

Отже, у нашому дослідженні ми використовуємо підходи Т. Зінкевич-Євстигневої для розуміння сутності казкотерапії як інструменту, спрямованого на передачу духовних знань та підтримку соціальної самореалізації людей як духовних систем [26, с.36].

Розкриваючи своє розуміння, вона зазначає, що «казкотерапія – це відкриття знання, яке живе в душі і на даний момент є психотерапевтичним» і «процес пошуку сенсу, зворотного розшифрування знань про світ і систему.», і «процес встановлення зв'язку між переконаннями Казкова і поведінкою в реальному житті», і «процес об'єктивізації проблемних ситуацій», і «процес

активізації ресурсів, особливого потенціалу», і «процес надмірної середньої брови». .» освіта «і догляд за дитиною», і «екологічна терапія, особливо ситуація Казько, яка може бути потенційною частиною особливості, яка нереалізована, яка може стати реальністю», і «процедура вибору лікаря по догляду за шкірою. що особливий козак.» Звичайно, всі ці аспекти можна прояснити за допомогою казкотерапії, однак значення казкотерапії може посилити функціональний характер і затьмарити суть самого методу» [26, с.36-37].

Г. Локарьова визначає предмет казкотерапії як процес навчання внутрішньої дитини, розвиток душі, підвищення усвідомлення душі, набуття знань про закони життя та соціального прояву. Цей підхід спрямований на те, щоб мати творчий та освічений підхід до внутрішнього світу особистості [39, с. 14].

Усі ці аспекти вказують на те, що казкотерапія відіграє значущу роль у функціональному розвитку особистості, проте важливо розуміти, що значення самої казкотерапії може затемнювати сутність методу [39 с. 15].

На переконання Г. Локарьової, метафора є основною характеристикою психологічного впливу казкотерапії, що лежить в основі кожної казки. Вона вважає, що саме у метафорі міститься суть і значущість казкового нарративу, що свідчить про ефективність використання казок у роботі як з дітьми, так і з дорослими.

Метафора в казці, за словами Локарьової, несе в собі глибину і точність, що робить її ефективним інструментом в психологічній роботі. Ця символічна форма вираження дозволяє казкотерапевтам сприймати й аналізувати складні аспекти внутрішнього світу особистості, а також забезпечує можливість розкриття і розуміння проблем та конфліктів.

Таким чином, Г. Локарьова підкреслює, що метафоричний характер казок виявляється ключовим елементом, який надає казкотерапії її силу та ефективність в роботі з різними віковими групами. [39].

У даному контексті логічно розглядати казкотерапію в основному як психологічний метод, враховуючи ключові цілі, які вона спрямована досягати, такі як розвиток самосвідомості та створення високого рівня взаємодії між учасниками, наприклад, психологом та великим характером. Проте, важливо провести дослідження основ аналізу найважливіших цілей казкотерапії та визначити можливість інтеграції елементів казкотерапії в легкий процес активно-діяльнісного навчання (АДН).

В рамках нашого розслідування ми звернули увагу на думку Є. Юрчука, який стверджує, що Казка завжди виконувала роль засобу слухання і читання у всіх поколіннях, будучи власне дитиною. Для Казки метафора не лише слугувала «чарівним дзеркалом» реального світу, але й відображала його інтер'єр, бажання та ще не виявлені повідомлення.

Отже, ця точка зору підкреслює важливість казкотерапії як засобу сприяння розвитку самосвідомості та створення взаємодії, а також її потенціал у роботі з психологічними аспектами активно-діяльнісного навчання.

Іншими словами, всі функції казкотерапії, а також інших психологічних методів, таких як логопедія, спрямовані на спільну мету - допомогти людині розвиватися найбільш оптимальним і природним шляхом для реалізації своїх здібностей. Основною ідеєю такого розвитку є підвищений рівень самопізнання, важливість якого виявляється у потребі особистості зрозуміти, що і як розвивати в собі.

По-третє, орієнтація казкотерапії на розвиток самосвідомості особистості, яка завжди є сутністю цього методу, сприяє не тільки власному самопізнанню, але й покращує міжособистісний контакт. Соціальна природа людини передбачає систему взаємодії з іншими людьми, і метафора казки із особливими повноваженнями виступає як засіб сприяння взаєморозумінню між людьми.

По-четверте, одним із ключових завдань практичної педагогічної психології є створення оптимальних умов для природного психічного

розвитку дітей, враховуючи важливість соціальних взаємодій серед них. Казкотерапія може виявитися невід'ємною в ефективній взаємодії між учасниками оточуючого світу, що є важливою відповідальністю психолога на початковому етапі. [78, с. 29-30].

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу, зокрема праці О. Василевської [12], І. Данилюк [19], А. Кошеля [30], С. Кулачківської [35], Є. Куціна [36], І. Мельника [40], В. Поліщука [47], А. Фрадіньської [68], І. Шестопал [74], І. Юрчука [78] та інших, ми враховували методичні рекомендації, що акцентують на необхідності використання казкотерапії в дошкільній освіті.

За висловами А. Фрадіньської, казкотерапія розвивається напряму, вказуючи на те, що «прихована система символів у казці допомагає психотерапевту і його клієнту говорити за себе». Вона розкриває, що іноді можна отримати значну кількість інформації про особистість, аналізуючи її сприйняття та спілкування з казковими персонажами [68, с.67].

Отже, ці методичні вказівки підтверджують важливість та ефективність застосування казкотерапії в психології та педагогіці, особливо в дошкільній освіті, як засобу сприяння розвитку та самовизначенню особистості.

Сучасні наукові концепції в галузі психології та педагогіки все більше визнають суб'єктність дитини та важливість взаємодії між суб'єктами з різних країн. Проте, на думку О. Шорохова, ці концепції не завжди віддають належну увагу фундаментальній психічній життєвості людей.

У контексті швидких змін в суб'єктивному світі, О. Шорохов визначає особливу роль суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Наявність взаємовідносин між педагогом і дошкільнятами вказує на ефективність педагогічної роботи і може сприяти розвитку суб'єктності всіх учасників навчального процесу [72].

Важливим є розуміння шляхів насиченої та змістовної взаємодії між педагогами та дошкільниками в рамках цілісної системи. Сучасний підхід до вивчення взаємин між дітьми та дорослими визначає, що розвиток обох

сторін взаємодії є взаємопов'язаним процесом. Полісуб'єктивний підхід до діяльності терапевтів, що виражає розвиток та впровадження унікальних терапевтичних технологій Казкотерапії, дозволяє розглядати систему «вихователь-вихованець» як єдину систему, що сприяє розвитку і розкриттю індивідуальностей. Цей підхід допомагає визначити та розвивати всі аспекти, що входять у цю систему, сприяючи вихованню та розвитку самосвідомості учасників [62].

Психолого-педагогічна практика, відповідно до цих підходів, буде вимагати розробки ефективних методів, прийомів та технологій, спрямованих на підвищення самосвідомості вчителів та педагогів, щоб зробити це фундаментом для їхнього психічного розвитку [76].

Мета психолого-педагогічних технологій, узгоджена з сучасними тенденціями наукового розвитку, спрямована на відбір матеріалів, більш пов'язаних з внутрішнім світом, що сприяє виникненню трансу як об'єкта саморозвитку. Використання метафори Казкового світу відкриває можливість переосмислення власного уявлення про себе та світ.

Я. Шестопал акцентує на важливості використання метафоричних методів у психолого-педагогічній практиці, зокрема, вікарізації, що передбачає створення спеціального психологічного сюжету. В контексті цього підходу використання казкотерапевтичних технологій може бути націлене на розвиток самосвідомості як у дітей, так і вчителів [74, с.145].

Казкотерапія визнана важливим інструментом у роботі психологів та вихователів з дошкільнят, особливо в контексті сімейного консультування, де вона може бути вкрай ефективною.

А. Фрадінська підкреслює, що казкотерапія є ефективним засобом, оскільки «прихована система символів у казці допомагає психотерапевту і його клієнту говорити за себе». Вона наголошує, що часто можна розкрити багато аспектів особистості, аналізуючи її відношення до казкових персонажів [68, с.67].

О. Василевська, підкреслюючи важливість аналізу казок, вказує на те, що за поглядами К. Юнга, розвиток і поведінка людей пронизані різноманітними персонажами Казки, які виражають різні архетипи людей, а життєвий сценарій може бути пов'язаний з певною казкою [12, с. 32].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що різні автори розглядають та трактують казкотерапію в різних контекстах, оскільки вона виявляє свою ефективність в різних галузях, таких як освіта, наука, психотерапія тощо.

Важливим аспектом використання казкотерапії є її роль у передачі життєвої істини. За словами Голубова, цей метод виховання сприяє особливому сприйняттю світу дитиною, вчить її важливим життєвим урокам [15].

К. Стрілецька визначає окрему категорію казкотерапії, яку вона називає методикою передачі необхідної моралі та правил особистості, особливо дітям [60, с.297].

Сучасні методи соціалізації та передачі цінностей охоплюють народні казки, трави та притчі.

Казкотерапія, як інструмент розвитку, застосовується пацієнтами з різних груп. Визнання творчих здібностей, які необхідні для ефективного сприйняття казок, може сприяти розвитку дитини через процес слухання, придумування, обговорення та гри з казками. Цей процес сприяє засвоєнню основних механізмів розслідування та прийняття рішень [41].

Л. Шалімова підтверджує це, стверджуючи, що «відчуття і розуміння оповідання вводить дитину-дошкільника в її життєвий план, формує його» [71, с.18].

Деякі діти, особливо обдаровані, просять читати ту саму історію знову і знову.

З іншого боку, казкотерапія може розглядатися як форма психотерапії, спрямована на допомогу клієнтові та його лікування. Умови, створені

казкотерапевтом для роботи з пацієнтом з використанням казки, сприяють знаходженню вирішення життєвих проблем.

Т. Зінкевич-Євстигнеєва, казкотерапевт, визначає казкотерапію як процес, спрямований на пошук сенсу, розшифрування пізнання світу та системи відносин у ньому [26, с.6].

Вона підкреслює, що це не лише напрямок психотерапії, а синтез різних досягнень психології, педагогіки, психотерапії та філософії різних культур [26, с.33].

Після аналізу різних точок зору стосовно казкотерапії виходить, що термін на етапі становлення цього напрямку в психології та педагогіці трактується неоднозначно. Проте, у всіх визначеннях виявляється схожість поглядів, що виявляється у формуванні життєвого сценарію за допомогою казок, а також у переосмисленні та моделюванні змін у майбутньому.

Взаємодія з клієнтом, зокрема з дитиною, на ціннісному рівні виступає як характеристика роботи в галузі казкотерапії. Розробка психолого-педагогічних проблем зумовлена залежністю від духовних цінностей, моральних настанов та особистісного потенціалу [26, с.6].

1.2. Особливості впливу елементів казкотерапії на емоційно-вольову сферу роботи з дітьми дошкільного віку.

У наш час комп'ютери та телевізори займають значну частину дитячого часу, що може призвести до несформованої в'язкості, плутанини уявлень про добро і зло, а також виникнення фобій та нестабільності психіки серед дітей. У цьому контексті казка стає важливим елементом духовного життя дитини.

Втягнута у світ подиву та пустощів, дитина може заплутатися у глибинах своєї душі, де виникає хаос. Це природні етапи розвитку, з якими дорослим важливо вміти взаємодіяти. Козаки, або труднощі, які виникають, можуть руйнувати внутрішнє життя, але вони є невід'ємною частиною росту та розвитку, особливо в умовах, коли вас «заплутали», затиснули або загнали

в кут. Розуміння цих етапів дозволяє дорослим більш ефективно супроводжувати дітей у їхньому внутрішньому подорожжі.

Казкотерапія дійсно виявляється потужним інструментом для психотерапевтичної роботи, особливо з дітьми дошкільного віку. Кейс-терапія, яка вивчається на роботах з образами героїв казок, може ефективно зменшувати страхи та негативні якості у людей. Дитина сприймає казку як особливу реальність, і робота з нею може бути надзвичайно корисною для розвитку та формування позитивних якостей особистості.

Дослідження психологів підтверджують, що вподобані казки можуть вказати на певні риси особистості. Казкотерапія стала одним із найдавніших та найбільш сприятливих для дитини психологічних методів. У минулому наші предки використовували казки як засіб навчання та виховання, допомагаючи дітям розуміти моральні цінності та вчення.

Казкотерапія також може виявитися корисною в роботі з обдарованими дітьми, допомагаючи їм розвивати творчість та уяву. Вона стає своєрідною «радистю з Казкою», забезпечуючи здоров'язбережувальний підхід до педагогічної роботи, спрямований на збереження здоров'я та розвиток дитини. Казкотерапія може допомогти вирішувати різноманітні дитячі проблеми та сприяти їхньому гармонійному розвитку.

Здоров'я є центром фізичного та соціального благополуччя людини, що є однією з найбільших людських цінностей та ключів до щастя, радості та оптимальної самореалізації [25].

Протягом усього життя з дитинства зберігається фізичне, психічне, моральне і духовне здоров'я людини.

У тривалому періоді дошкільного дитинства особливо важливо зберегти здоров'я дитини, що вимагає багато зусиль у сім'ї та дошкільному віці.

Для виконання завдань кваліфікованої роботи необхідно враховувати основні звукові категорії, такі як «казкотерапія», «оздоровчі технології», «емоції», «моральні норми», «епізодичне».

У наукових дослідженнях проблема оцінки та збереження здоров'я стає все менш актуальною, що підтверджують праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як Н. Абельчакова [1], О. Василевська [12], С. Дерев'янку [18], Н. Л. Існевська [38], Л. Рен [54]. Вони у своїх дослідженнях все більше звертають увагу на сховища здоров'я, розташовані у фізичному, соціальному, психічному та духовному здоров'ї.

Фізичне здоров'я, (Г. Беленька, О. Богініч та М. Машовець), включає розвиток органів і систем організму, базується на морфологічних і функціональних резервах і забезпечує пристосувальні реакції [10]. За словами А. Кошеля, організм людини фізично здоровий, якщо його основні показники фізіологічних систем знаходяться в нормі і добре змінюються в процесі взаємодії з навколишнім середовищем [30, с. 38].

О. Іванашко вважає, що психічне здоров'я людей пов'язане насамперед із стійкістю організму до стресу та дискомфорту, не лише до когнітивних, а й до емоційних змін [27, с. 6]. Це означає, що психічно здорові люди характеризуються здатністю регулювати свою поведінку відповідно до правил і норм [27].

Духовне здоров'я, за думкою Р. Бедряня, визначається як усвідомлення унікальності свого «Я» як частини права і природи, повага до інших людей, альтруїзм [8, с. 13].

Соціальне здоров'я, визначене Г. Беленко, О. Богініч і М. Машовцем, описує життя людини у шлюбі, що ґрунтується на цінностях і мотивах поведінки особи [10, с. 193].

Тому здоров'я складається з чотирьох компонентів, які взаємодіють між собою і не можуть існувати без одного. Після ретельного аналізу важливого поняття «здоров'я» ми усвідомлюємо нашу фундаментальну сутність цього поняття як гармонійного взаємозв'язку між складовими індивідуальності (фізичними, психічними, соціальними, духовними) з високою адаптивністю, як це забезпечить ідеальне життя новонародженого [55].

З повагою, фізичне здоров'я є основною причиною психічного і внутрішнього здоров'я дитини. Дитині потрібно багато часу, щоб досягти міцного здоров'я. Дізнатися, як навчити дитину дбати про своє здоров'я – головне завдання сьогодення. У дошкільному віці формуються основні характеристики особистості дитини, тому в цей період важливо заохочувати дитину до здорового способу життя [6].

Ефективність процесу полягає в позитивній мотивації до здорового способу життя, її орієнтації на освітній процес, різноманітні форми і методи організації діяльності оздоровчих організацій [4].

Крім того, ЗДО може створити оптимальні умови для повноцінного розвитку дітей дошкільного віку та формування навичок, переданих БКДО України [5].

У контексті нашого дослідження це узгоджується з висновками А. Кошель, яка у контексті формування культури здоров'я майбутнього вихователя дошкільного освітнього закладу у процесі професійної підготовки зазначає:

«Здоров'я – це стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, а не просто наявність хвороби чи фізичної хвороби. Фізичне здоров'я – це природний стан організму, розвиток нормальної діяльності всіх органів і систем. Організм правильно функціонує і розвивається, коли добре працюють усі органи і системи організму.

Фізичне (тілесне) здоров'я – поточний стан органів і систем.

Здоров'я громади – це оцінка демографічних показників (чисельності населення, смертності, тяжкості життя та захворювань).

Медична характеристика – наявність або частота захворювань:

рівень опірності організму;

фізичний розвиток;

рівень функціонування основних систем організму» [30, с. 39].

Спеціальне поняття «педагогічна думка» включає елементи всіх складових у процесі формування цінностей на здоровий спосіб життя. Педагогічна свідомість, яка не обмежується контекстом освітнього процесу, є результатом відбору, проектування та цілеспрямованого закріплення елементів змін, методів і організаційних форм, і тяжіє до досягнення фундаментальних дидактичних цілей [30].

Мозок виступає як реальний комплекс, що зберігає предмети, і його видимість вказує на походження коробки. Ця категорія відображає ставлення об'єкта до надмірних проявів, які є необхідними для нашого життя. Таким чином, у свідомості педагогів осмислюються умови початкового еволюційного процесу [30].

Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури розкриває широку класифікацію оздоровчих технологій. У рамках нашого дослідження нам імпонують погляди А. Кошель, яка пропонує «класифікацію оздоровчих технологій за конкретними цілями, а також основні характеристики первинних об'єктів, які підтримують процес оздоровлення дітей у ЗДО:

медицина і профілактика,
фізкультурно-оздоровча,
технології забезпечення соціально-психологічного благополуччя дітей,
збереження здоров'я та збагачення здоров'я дітей раннього та дошкільного віку,
технології валеологічного виховання батьків дошкільного віку,
світлові технології, що зберігають здоров'я» [29, с. 31].

Медико-профілактичні технології, як визначено А. Кошель, є «технологіями, що забезпечують збереження та зміцнення здоров'я дітей під керівництвом медичного персоналу відповідно до медичних вимог і нормативних документів із застосуванням медичних методів» [29, с. 32]. Вони включають в себе такі технології:

Організація моніторингу стану здоров'я дітей дошкільного віку та підготовка рекомендацій щодо оптимізації здоров'я дітей.

Організація контролю за споживанням їжі дітей дошкільного та дошкільного віку.

Організація фізичного розвитку дітей дошкільного віку, навчання.

Організація профілактичного відвідування дитячого садка.

Організація контролю та дотримання санітарних норм у ЗДО.

Організація оздоровчого середовища в організаціях охорони здоров'я [29].

Цінність здоров'я визначає розвиток і повагу почуття власної гідності, що означає розвиток особливих рис у дошкільному віці дитинства. Це дозволяє дитині дошкільного віку розпізнавати та досліджувати власні цінності, допомагає їй бути самостійною, активною, формувати свої цінності на здоровий спосіб життя та реалізувати три основні потреби дитини: розвиток, навчання, пізнання [29].

Фізкультурно-оздоровчі технології – це технології, спрямовані на фізичний розвиток і зміцнення здоров'я дитини: розвиток фізичних навичок, рухової діяльності та формування фізичної культури дитини дошкільного віку:

- загартовування;
- дихальна гімнастика;
- масаж і самомасаж;
- профілактика плоскостопості;
- конструція в правильному положенні;
- навчання навичкам щоденної фізичної активності;
- турбо про здоров'я [29].

Крім сприйняття цих технологій, вихователі дошкільної освіти часто використовують їх у різних формах організації освітнього процесу в усіх повсякденних ситуаціях, наприклад, у роботі з дітьми в ЗДО [29].

Здоров'язбережувальні освітні технології – це технології, які спрямовані на формування валеологічної культури або культури здоров'я дошкільників. Їх мета – формування усвідомленого ставлення дитини до здоров'я і життя людини, накопичення знань і розвиток умінь оберігати, підтримувати і зберігати його. А так само набуття валеологічної компетентності, що дозволяє дошкільнику самостійно і ефективно вирішувати завдання, пов'язані з наданням елементарної медичної допомоги, психологічної самопомоги та допомоги.

У дошкільній педагогіці до найбільш відомих видів технологій відносять технології особистісно-орієнтованого виховання і навчання дошкільнят [29, с. 33].

Технології здоров'язбереження і здоров'язбагачення педагогів дошкільної освіти – це технології, що сприяють розвитку культури здоров'я педагогів ЗДО, в тому числі культури професійного здоров'я, розвитку потреби до здорового способу життя [29].

Головною метою створення середовища для формування цінностей здорового способу життя у дошкільнят, відповідно до вимог оновленого Базового компоненту дошкільної освіти, є створення умов, що сприяють зміцненню і розвитку фізичного та психічного здоров'я дітей, а також розвитку культурно-гігієнічних навичок та залученню до здорового способу життя. У кожній віковій групі наповнюваність цього середовища має свої особливості, які залежать від завдань фізичного розвитку, передбачених освітньою програмою дошкільного навчального закладу [5; 40].

Н. Лісневська розглядає ключові елементи створення середовища для збереження здоров'я в дошкільних навчальних закладах (ЗДО). Серед них визначаються природно-екологічні об'єкти для досліджень, фізкультурні куточки з відповідним обладнанням, де проводиться пізнавальна діяльність дітей. Також вказується на наявність наборів іграшок, посібників, аудіовізуальних та інформаційних засобів для навчання та виховання [38].

Призначення та розташування меблів та ігрового обладнання має відповідати вимогам техніки безпеки, санітарно-гігієнічним нормам, фізіології дітей та принципам функціонального комфорту, сприяючи вільному переміщенню дітей [74].

Приміщення може бути організовано в різноманітні «куточки» та «центри», орієнтовані на задоволення потреб у розвитку пізнавального спілкування та активності. Наприклад, «Куточок здоров'я» з наочною інформацією дозволяє дітям освоювати цінності здорового способу життя. Тут представлено найактуальнішу інформацію, яка періодично оновлюється. Також цей простір використовується для організації тематичних виставок малюнків дітей та конкурсів, присвячених здоровому способу життя. Тут можна знайти художню літературу та розмальовки з даної теми [25].

Науковець Р. Ткач вказує, що поряд із арттерапією та ігротерапією казка може допомогти дитині розкрити внутрішні переживання, конфлікти, подолати труднощі, замкнутість характеру, різні фобії, а також надати можливість зрозуміти у яскравій образній формі правила та норми поведінки в суспільстві. Використання казкотерапії є ефективною та дієвою технологією в роботі з дітьми раннього та дошкільного віку. Образні притчі, символи та ігрові ситуації є ефективними при взаємодії із батьками. Обсяг казкотерапії досить великий та різноманітний, охоплюючи байки, притчі, міфи, народний фольклор тощо [62, с. 19].

За думкою Р. Ткача, казкотерапевт може виступати як вихователь, батьки чи дорослі, що розповідають історії (існують добірки казок певного напрямку, наприклад, казки про доброту), обговорюють казки або вигадують їх разом із слухачем. Останні особливо часто використовуються у корекційній психотерапії. Зокрема, улюблений дитиною плюшевий ведмідь може відповісти на питання матері щодо своїх турбот або страхів, оскільки діти через іграшки можуть висловлювати свої страхи та побоювання [62, с. 20].

Використання казкотерапії для дітей в умовах освітнього процесу в ЗДО допомагає і сприяє розвитку уяви, логічного та образного мислення, правильної мови та інших психічних процесів.

За думкою психолога О. Василевської, аналіз казок привертає увагу психологів та психотерапевтів. Згідно з поглядом К. Юнга, різні персонажі казкових сюжетів чи міфів впливають на розвиток та поведінку людини, виражаючи різні архетипи, і життєвий сценарій людини може адаптуватися під конкретну казку [12, с. 32].

Проте основна цінність казкотерапії полягає в тому, що дитина, висловлюючи свої думки через мовлення іграшок чи героїв, навіть непомітно для себе, відкриває ті переживання, про які раніше ніколи не говорила дорослому. Казкотерапія оперує архетипами, які глибоко зберігають найпотаємніший зміст душі [56].

В ході інсценування казки дитина разом із дорослим може використовувати різні іграшки та ляльки для виразнішого відтворення ситуації. Це сприяє глибокому відчуттю образу та збагаченню емоційного та поведінкового досвіду. Іншим методом є лялькова вистава, яка розвиває мову, дрібну моторику та комунікативні навички. Під час лялькової вистави дитина може відчувати ті емоції та почуття, які можуть бути пригніченими у реальному житті або недоступні з якихось причин. Важливо відзначити, що вже сам вигляд лялькового персонажу у руках вихователя, який дарує йому голос, може заспокоїти дітей, показуючи, хто їх сьогодні зустрічає [56].

У дитини часто спостерігається процес емоційного злиття з персонажем та прийняття його норм, цінностей і зразків як власних. Таким чином, при сприйнятті казки вона, з одного боку, порівнює себе з героєм, що дозволяє їй відчувати і зрозуміти, що у неї не єдині проблеми та переживання. З іншого боку, через ненав'язливі казкові образи надаються виходи з різних складних ситуацій, шляхи вирішення конфліктів, позитивна підтримка її можливостей і віри в себе. В результаті дитина ідентифікує себе з

позитивним героєм, що сприяє засвоєнню правильних моральних норм та цінностей, а також розрізнюванню добра та зла.

Для роботи з дітьми, які мають різноманітні емоційні та поведінкові проблеми, в освітньому процесі активно використовується один із ефективних методів – казкотерапія. Цей метод є особливо корисним у вирішенні проблем, що виникають у дітей раннього та дошкільного віку. Вихователі ЗДО застосовують казкотерапію для роботи з агресивними, малочутливими та сварливими дітьми, а також з тими, хто має проблеми неправильної поведінки, почуття провини, дурості, труднощі у прийнятті своїх емоцій, а також різні психосоматичні захворювання, енурез та інше [39].

Казкотерапія дозволяє дитині актуалізувати та розуміти свої проблеми та розвивати різні шляхи їх вирішення.

Кейс-терапія, хоча є методом, що отримує визнання в педагогічних колах, на жаль, не зазнає в достатньому обсязі популяризації. Згідно з психолого-педагогічними дослідженнями, рівень розвитку емоційно-вольової сфери у дітей старшого дошкільного віку є низьким. Часто наших дітей турбують страхи, тривога та агресія. Таким чином, одним із першочергових завдань педагога-психолога та тренерів дошкільної організації є максимальне психологічне стимулювання дитини, усунення агресивності, зниження тривожності та формування адекватної самооцінки [39].

Казкотерапія, що є одним із видів здоров'язберігаючих технологій, є актуальною методикою у роботі з дітьми, оскільки дозволяє м'яко та ненав'язливо впливати на дитину, використовуючи казкові елементи, які в даному випадку є домінуючими. Кейс-терапія спрямована на розвиток самосвідомості дитини та встановлення контакту з собою та оточуючими, створення дружби та взаєморозуміння між людьми, а також набуття необхідних поведінкових патернів та реакцій, а також нових знань про себе та пристосування до навколишнього світу [39].

Принципи кейс-терапії базуються на виявленні сильних сторін дитини, розширенні обсягу інформації та поведінки, знаходженні нестандартних рішень для різних ситуацій, а також обміні життєвими умовами. Цей метод сприяє розвитку вміння слухати себе та інших, приймати та створювати нове [39].

У випадку шкірної терапії можна підвищити важливість завдання. Наприклад: розвиток достатньої поваги або формування групи, розвиток взаємодопомоги та заохочення або розвиток пам'яті, розширення емоційно-поведінкових реакцій, щоб діти розвивали інтелект на сідницях казкових героїв. людські характери [45].

Кейс-терапія використовується і в терапії, і в освіті, і в розвитку, і в інфузійному тренінгу як інструмент психотерапії.

Досліджуючи можливості оптимізації психолого-педагогічної роботи, ми дійшли висновку про потенційні можливості та важливість ролі дошкільних організацій у такому методі, як казкотерапія.

Переживання та конфлікти розігруються за допомогою персонажів-заступників, а також через побутовий сюжет, чим досягається психотерапевтичний ефект.

При такому впливі створюється ефективна ситуація спілкування, що дуже важливо для корекційно-розвивальної роботи в такій складній емоційній ситуації. Завдання фахівців ЗДО полягає в тому, щоб втомлена дитина аж покозачила, щоб вона не розуміла, що зайнята розвитком своїх смачних особливих здібностей. Проаналізувавши позиції та теорії різних авторів, видається, що дослідження І. Мельника, з позиції вченого, «емпатія – це наше розуміння сильних емоційних переживань як основи образу надлишкового середовища. При цьому наголошується на внутрішньому зв'язку та єдності об'єктів-цілей відтоків» [41, с. 41].

І. Мельник зазначає – «що така форма емпатії є формою розумової активності, оскільки чуттєве сприйняття не дозволяє повною мірою зрозуміти внутрішнє переживання змісту, що сприймається [41, с. 42].

Відповідно до точки зору попереднього дослідника О. Байєра, «під емпатією розуміють різноманітні емоційні явища. Наука підтвердила, що індивідуальність не може виявити симпатію перед переживанням, яке не виходить за рамки емоційної пам'яті та емоційного задоволення. Медичні фактори симпатії провини, особливу увагу дослідник приділяв попередньому досвіду інтерналізованих переживань суб'єкта, формуванню позитивного ставлення до об'єкта емпатії, використанню інформаційних методів спілкування, появи індивідуальних вимірів, чутливості» [7, с. 29].

Ю. Приходько визначав симпатію (емпатію) як розвиток таких здібностей як інтелектуальних «елементів почуття» на основі єдності знань, що сприяють узгодженню вчинків та почуттів [53].

Проаналізувавши існуючі визначення поняття «емпатія», ми розглядаємо емпатію як соціально-емоційну властивість особистості, що представляє сукупність емоційно-вольових, соціально-психологічних здібностей індивіда, за допомогою яких дана властивість розкривається як об'єкту, і суб'єкту емпатії. До таких здібностей входять: здатність емоційно реагувати на переживання іншого, здатність розпізнавати емоційний стан іншого та подумки переносити себе в думки, почуття та дії іншого, здатність використовувати способи взаємодії, що полегшують страждання іншого людини.

1.3. Зміст та особливості морального виховання дітей дошкільного віку засобами казкотерапії.

Останнім часом, через загострення соціально-економічної кризи, зростає тривожна обуреність громадських діячів, педагогів і просто небайдужих людей, що висловлюються про майбутнє дітей. Ці особистості вважають, що в сучасних умовах необхідно шукати нові аспекти в системі освітньо-виховної роботи з дітьми дошкільного віку [36].

Наші емоції є відображенням великого світла у формі прямого досвіду, спрямованого у майбутнє, що виникає з щоденних почуттів і ситуацій.

Запахи тісно пов'язані з найважливішими аспектами особистості, такими як моральні цінності, характер мотиваційної сфери, естетичні та морально-ціннісні орієнтації, світлові відчуття.

Естетичні та моральні стандарти і поняття, за словами Л. Гридковець, сформувалися в історичній практиці людей і відображаються в духовній культурі людства, у творах мистецтва, літературі. Важливим елементом є глобальна освіта морального виховання у всіх його формах – це духовний розвиток особистості, оволодіння різними видами мистецтва, інтеграція в культуру свого народу і народів світу [16, с. 24].

Розвиток моральних цінностей особистості ґрунтується на раціональному формуванні моральних цінностей, що утворюють моральність сучасної людини. Серед таких цінностей виділяються свобода, демократія, добро, честь, надійність, совість, сміття, любов, доброта, віра, милосердя та інші [15].

Проблема морального виховання завжди привертала увагу освітян і суспільства. На різних етапах розвитку педагогічної науки обговорювалися різні аспекти цілей, змісту, форм та методів морального виховання у дошкільних закладах освіти. Термін «моральне виховання» інколи розглядався з різних точок зору та на різних рівнях глибини інтерпретації і іноді замінювався поняттям «духовне виховання». У сучасних педагогічних публікаціях дедалі більше вживається термін «соціальне виховання», і практично не зустрічається висловлення «виховання моральне». Проте цей термін має свій конкретний зміст, який не вичерпується іншим поняттям [15; 37; 39; 55].

Л. Гридковець зауважує, що поняття «соціальне виховання» є більш широким: все, що стосується людини у суспільстві своїх однодумців, включається в цей термін. Поняття «духовне виховання» (іноді використовується як синонім для «релігійного виховання») також рівносильне «вихованню моральному». Під духовністю мається на увазі наявність щонайменше двох важливих потреб: ідеальної – пізнання сенсу

життя та соціальної – служіння людям. Зрештою, «моральне виховання» [16, с. 28].

На нашу думку, визначення поняття «моральне виховання» є недостатнім, коли йдеться про розвиваючуся особистість. Мораль є суспільним явищем, яке включає норми і правила, що визначають і обмежують поведінку людини в конкретному суспільстві та конкретних обставинах розвитку. Коли йдеться про моральне виховання, розуміється, що діти повинні освоїти норми та правила поведінки у суспільстві. Однак для формування особистості важливо, щоб мораль не лише засвоювалася особистістю, але й визначала її спосіб життя.

Якщо ми обмежуємося лише моральним вихованням, виникає загроза формалізму, фарисейства та неузгодженості поведінки з внутрішніми переконаннями.

У даному контексті термін «моральне виховання» є ширшим та вичерпнішим, оскільки передбачає усвідомлення особистістю відповідальності перед собою та іншими. «Моральне виховання» використовується, коли йдеться про процес та результати, про динаміку поступальних змін у сфері моральності людини. Показниками морального виховання та розвитку є уявлення про мораль, моральні мотиви поведінки та відносин, а також моральні почуття, розглядані як вищий результат – моральні якості [41].

Характер морального виховання визначається освітньою системою, в межах якої воно реалізується або впроваджується: авторитарною, вільного виховання, консервативною чи демократичною. Система виховання впливає на цілі, зміст (частково), форми та методи, які трансформуються з часом у технологію виховання.

Ефективність казкотерапії при роботі з дітьми раннього та дошкільного віку підтверджується рядом обставин та причин.

По-перше, «свобода вираження почуттів та емоцій та створення безпечного здоров'язбережувального середовища за допомогою казки» є

однією з ключових причин. У дошкільному віці казка володіє специфічною роллю в житті дитини, де вона здатна створювати унікальну реальність. Це допомагає дитині безпечно взаємодіяти з складними явищами та почуттями, осягаючи дорослий світ почуттів та переживань, що, безумовно, впливає на її здоров'я [12; 15; с. 70 – 73].

Друга причина ефективності пов'язана з розвиненим механізмом ідентифікації дошкільника з казковими героями. Коли дитина сприймає казку, відбувається процес об'єднання її з казковим героєм. Цей механізм дозволяє дитині порівнювати себе з героєм, відчувати і розуміти, що вона не єдина, хто має такі проблеми та переживання. Можливість пропонувати виходи з різних складних ситуацій за допомогою ненав'язливих казкових образів також сприяє підтримці можливостей дитини та розвитку її віри у себе.

Ототожнення дитини переважно відбувається з позитивним героєм, а наслідування привабливіших персонажів сприяє формуванню у дитини розуміння хороших та поганих вчинків, а також засвоєнню правильних норм та цінностей. За допомогою метафор в казці забезпечується контакт між лівою та правою півкулею мозку, використовуючи фізіологічні особливості їх будови [15].

Вплив казки на кожну дитину є індивідуальним, і історія може надати актуальну тему, яка співзвучна її власним проблемам. Досвід показує, що терапевтична казка викликає емоційний відгук у дітей, які перебувають у складних життєвих умовах, тоді як для дітей, які знаходяться у благополучних умовах, вона може бути просто цікавою історією, хоча у обох випадках вона може вплинути на зміну їхньої поведінки [12].

В казкотерапії використовуються два підходи, які відрізняються використанням індивідуалізованих психотерапевтичних казок та ступенем директивності. Директивний метод передбачає активну участь педагога або психолога в ЗДО, який інтерпретує реакції дитини, спостерігає за її

поведінкою та ставить завдання для занять, базуючись на цих спостереженнях [73].

Визначення бажаного результату, за словами О. Шорохової, є першим і найнеобхіднішим етапом у створенні психотерапевтичної метафори. Цей результат повинен бути конкретним, підконтрольним та мотивуючим для досягнення поставленої мети. Структура казки визначається життям та проблемами конкретної дитини [72, с. 53].

О. Шорохова підкреслює важливість правильного вибору персонажів для казки та встановлення відносин між ними. Вона наголошує, що для досягнення результативності дуже важливо враховувати реальну ситуацію та підбирати героїв відповідно до неї. Символічні відносини між персонажами також мають бути ідентичними реальній ситуації. Наприклад, конфлікт в методах виховання між батьками може бути відтворений у казці, де молодий офіцер опиняється під підпорядкування двох генералів - одного строгого та іншого доброго [72, с. 54].

З методичної точки зору О. Шорохової важливо з'ясувати інтереси дитини під час бесіди, оскільки на цих позитивних моментах можна будувати історію. Це дозволяє легше вжитися в образ казкового героя та знаходити виходи з складнощів, що виникають у житті дитини. Використання тем, близьких та зрозумілих дитині, зробить казку цікавою та ефективною [72, с. 55].

Для конкретизації свого підходу, О. Шорохова наводить приклад хлопчика, який, не зважаючи на високий рівень фізичного розвитку, відчуває страх перед змаганнями і відмовляється виступати. З цього приводу була створена історія про скромного вовка, який не міг подолати свій страх, щоб наблизитися до своєї мрії стати спортсменом [72].

Директивність цього підходу полягає в тому, що психолог чи педагог уважно вивчає найменші зміни в поведінці дитини і на цій основі адаптує свою подальшу роботу. Процес пізнання світу та власних можливостей дітей подібний до казкових пригод.

Допомагаючи дитині зрозуміти світ дорослих та наблизитися до внутрішнього світу, казкова історія стає чудовим інструментом, наповненим таємницею та чарівністю, що передає досвід поколінь. Казка, яка відображає емоційне та чуттєве сприйняття світу дитиною, є близькою їй за світоглядом [15].

Логіка дорослих не завжди зрозуміла для дитини, і саме чарівні образи казок дозволяють їй радіти, визначати свої симпатії та вчитися через це.

У своєму дослідженні Т. Кошелівська вказує, що найдавнішим жанром усної творчості є казка. Історія казкотерапії розпочалася дуже давно, і хоча вона мала іншу назву, можна виділити чотири етапи її розвитку в історичному контексті. Кожен етап не завершує свою історію, але послідовно відбувається переміщення на новий етап, означаючи початок нового процесу.

I етап – усна народна творчість. Цей етап розпочався у глибині століть, і процес усної та письмової творчості триває і до цього дня.

II етап – накопичення, дослідження та аналіз казок та міфів. Психологічний, глибинний аспект пов'язаний з дослідженням міфів та казок і пов'язаний з іменами К. Юнга, М. Франца, Б. Беттельхейма, В. Проппа та ін. Актуальним є процес розуміння прихованого сенсу міфів та казок, а також на них ґрунтується термінологія психоаналізу.

III етап – психотехнічний, що використовується для психодіагностики, корекції та розвитку особистості за допомогою казок.

IV етап – інтегративний, пов'язаний з «розумінням психотерапії як природоподібної, органічної для людського сприйняття виховної системи, перевіреної багатьма поколіннями предків, із духовним підходом до казок, орієнтованою на формування концепції комплексної казкотерапії» [28, с. 31-33].

Казкотерапія, як ефективний напрямок, завдяки своїй диверсифікації та різноманітній природі казок, включає різні види історій для досягнення різних цілей. Таксономія, яку запропонувала Т. Зінкевич-Євстигнеєва, описує

п'ять видів казок, що використовуються в рамках психотерапевтичного процесу:

Авторські та створені багатовіковою мудрістю народу історії, що є мистецькими казками. Ці казки мають дидактичний, психокорекційний та медіативний аспекти. Вони можуть бути витягнуті з народної мудрості, міфології та традицій, або створені сучасними авторами з використанням традиційних казкових елементів.

Народні казки. Найбільш давні у літературознавстві називаються міфами. Ці казки відображають єдність людини та природи та є найдавнішою основою міфів. Принципи духовності часто пов'язані з процесами створення казок та міфів.

Авторські мистецькі казки. Ці казки можуть бути найбільш трепетними та образними, чим народні. Вони можуть використовувати власні умови життя автора та висловлювати його унікальні переживання та погляди. Важливі для світорозуміння, авторські казки можуть висловлювати особисті умови життя та сприймати їх.

Дидактичні казки. Вони використовуються для реалізації освітніх завдань та створення казкового образу світу. Дидактичні казки можуть бути важливим інструментом для подання абстрактних концепцій та навчання певних знань.

Медитативні казки. Вони створюються для накопичення позитивного образного досвіду, розвитку особистісного ресурсу, зняття психо-емоційної напруги та створення кращих моделей взаємин. Медитативні казки, часто відрізняються відсутністю конфлікту та злих героїв, і вони спрямовані на сприяння релаксації та позитивному перетворенню думок.

Ці різні типи казок дозволяють терапевтам використовувати різноманітні інструменти для досягнення конкретних психотерапевтичних цілей та підходять для різних категорій людей.

В казкотерапії використовуються різноманітні жанри та види казок, такі як притчі, байки, легенди, билини, саги, міфи та анекдоти. Метафора

описує різноманітність цих жанрів у вираженні певних ідей, а казкотерапія адаптує кожен жанр під інтереси конкретної аудиторії.

Казки, які висвітлюють глибокий сенс переживань, отримали назву «психотерапевтичні». Ці історії мають глибокий та проникливий характер, часто залишаючи людину із невирішеними питаннями. Вони слугують стимулом для особистісного зростання, особливо в сфері філософії подій та взаємин, де інші психологічні методи можуть бути невідомі. Психотерапевтичні казки допомагають переглянути ставлення оточуючих і виявити приховані позитивні аспекти.

Психокорекційні казки застосовуються для м'якого впливу на поведінку дітей, призначені для пояснення сенсу та зміни неефективних стилів поведінки. Вони спрямовані на корекцію поведінки та розуміння суті того, що відбувається. Психокорекційні казки можуть бути обмежено ефективними після 11-13 років, і використання їх для вирішення проблем неадекватної поведінки є неприпустимим. Достатньо читати такі казки без обов'язкового обговорення, що надає можливість самостійно замислитися [26, с. 37-41].

О. Цінько виділяє ряд функцій, які казки виконують у психокорекції в казкотерапевтичному середовищі:

Функція дзеркала: Казка допомагає полегшити ідентифікацію внутрішнього світу людини, віддзеркалюючи його через призму змісту казки.

Функція моделі: Казки відображають конфліктні ситуації та шукають засоби їх вирішення, надаючи модель для освітнього процесу.

Функція опосередкування: Казка може виступати як посередник між психологом і дитиною, знижуючи опір.

Функція збереження досвіду: Казки продовжують впливати на повсякденне життя навіть після завершення психокорекційної роботи.

Функція повернення до більш ранніх етапів індивідуального розвитку: Казковий світ розкутє людину, допомагає відчувати легкість і бути безпосереднім, відновлюючи ранні етапи розвитку.

Функція альтернативної концепції: Казка створює альтернативну реальність, яку дитина може прийняти або відкинути, що сприяє розвитку власної концепції світу.

Функція зміни позиції: Казка сприяє зміні свідомості та позиції завдяки новому переживанню [26, с. 12].

Отже, результати аналізу свідчать про те, що встановлення довірчих відносин між педагогом, психологом та дитиною раннього та дошкільного віку є ключовим аспектом для ефективного впровадження елементів казкотерапії в освітній процес дошкільних навчальних закладів (ЗДО). Це сприяє розвитку емоційної сфери дитини за допомогою казкотерапії, яка дозволяє дошкільникам усвідомлювати свої емоції та виражати їх.

Зазначено, що вміння працювати з емоціями у дітей розвивається не лише за допомогою фахівців-психологів, але і педагогів, вихователів та батьків. У освітньому процесі та під час спеціальних занять діти мають можливість виражати та усвідомлювати свої емоційні стани. Ці заходи сприяють профілактиці порушень поведінки, зокрема, запобіганню прояву агресивності серед дітей.

Важливим аспектом є усвідомлення емоцій, поглиблення саморозуміння, а також зростання емпатії у дітей щодо дорослих та однолітків. Ці процеси відбуваються під час спеціальних занять у закладі дошкільної освіти.

Висновки до розділу 1

1. Метод казкотерапії, спрямований на комплексний і гармонійний розвиток дітей, використовує потенціал особистості дитини і позитивно впливає на розвиток емоційно-вольової сфери дошкільників, акцентуючи увагу на емпатії. Це викликає необхідність дослідження впливу засобів казкотерапії як основного елемента здоров'язберезувальної технології на емоційно-вольову сферу дітей дошкільного віку в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Цінність проведення занять казкотерапією полягає в тому, що діти не лише розширюють свій спектр усвідомлюваних емоцій, але й глибше розуміють себе та оточуючих. Вони набувають більшої емпатії до дорослих і своїх однолітків.

Аналіз психолого-педагогічних, науково-методичних і літературних джерел щодо використання казкотерапії в роботі з дітьми дошкільного віку у педагогічній теорії та практиці виявив неоднозначність у трактуванні терміна на етапі становлення казкотерапії як самостійного напрямку у психології та педагогіці.

Різні автори дивляться на поняття «казкотерапія» у різних контекстах, оскільки ця технологія використовується у різних галузях, таких як освіта, медицина, психологія і інші. Зауважимо, що при всій різноманітності поглядів і визначень спостерігається подібність у всіх визначеннях, особливо в контексті формування життєвого сценарію через казки, а також у переосмисленні та моделюванні змін у майбутньому.

2. У висвітленні теми кваліфікаційної роботи ми проаналізували та розкрили сутність ключових понять, таких як «казка», «казкотерапія», «здоров'язбережувальна технологія», «емоції» і «емпатія».

Казкотерапія в дошкільних закладах освіти (ЗДО) виступає як одна з форм здоров'язбережувальних технологій, яку використовують педагоги та психологи. Вона спрямована на «психологічне розвантаження дітей, які стикаються із різними емоційними та поведінковими викликами». Мета полягає в зменшенні агресивності та зниженні рівня тривожності, сприяючи формуванню адекватної самооцінки.

Поняття ««емпатія» об'єднує різні явища, узагальнюючи їх під одним терміном, який трактується як емоційний процес, складний афективно-когнітивний процес та системна освіта. Особливою рисою емоційної емпатії є здатність розуміти переживання іншої людини та співпереживання їй у міжособистісних відносинах».

Поняття «емоція» визначається як переживання особистого ставлення до дійсності та душевні переживання людини.

Здоров'язберезувальні освітні технології спрямовані на формування усвідомленого ставлення дитини до здоров'я та життя людини, а також на накопичення знань і розвиток умінь зберігати, підтримувати і оберігати його.

РОЗДІЛ II.
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ВИКОРИСТАННЯ
ЕЛЕМЕНТІВ КАЗКОТЕРАПІЇ У ФОРМУВАННІ
ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В
ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Обґрунтування методики експериментального дослідження щодо вивчення впливу елементів казкотерапії на емоційно-вольову сферу дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти

Теоретичний аналіз стану проблеми дозволив організувати експериментальне дослідження, з урахуванням логіки розглянутих теоретичних положень, для розробки конкретного змісту морального виховання дошкільнят за допомогою елементів казкотерапії та вирішення поставлених завдань.

Мета нашого експерименту полягала у розробці системи занять з елементами казкотерапії з метою впливу на емоційно-вольову сферу дітей дошкільного віку.

Необхідність досягнення поставленої мети зумовила відповідну організацію експерименту.

Експеримент включав такі взаємопов'язані та взаємодоповнювальні етапи: оцінювання та навчання. На кожному етапі були визначені свої завдання, які були проміжними у досягненні головної мети дослідження.

Експериментально-дослідною базою обрано комунальний заклад дошкільної освіти № 17 Чернігівської міської ради.

Експериментальна діяльність була розділена на три взаємопов'язані етапи.

Під час першого етапу (жовтень-листопад 2022 р.) проводився аналіз літератури, включаючи психолого-педагогічні, науково-методичні, художні, валеологічні та фахові джерела вітчизняних та зарубіжних авторів, щодо

використання казкової технології в роботі з дітьми в ЗДО. Також був розроблений план і алгоритм експериментальної роботи.

Другий етап (листопад 2022 р. – жовтень 2023 р.) охоплював констатувальний етап експерименту, метою якого було визначення рівня використання елементів казкотерапії за допомогою стандартизованих психодіагностичних методик, таких як «Емоційні обличчя» Н. Семаго, «Вивчення розуміння станів людей» В. Мінаєва, «Вивчення емоційних проявів дітей» Г. Урунтаєва, Ю. Афонкіна, в роботі з дітьми в умовах ЗДО. Збір емпіричних даних, аналіз результатів занять за допомогою методу математичної статистики та обробка відсоткових даних були зафіксовані для подальшого аналізу результатів роботи [28; 32].

На третьому етапі (жовтень 2023 – грудень 2024 р.) здійснюється узагальнення та систематизація отриманої інформації, а також розробляються методичні рекомендації на основі результатів проведеного дослідження та експериментальної діяльності. У дослідженні взяли участь 60 дітей, з яких контрольна група (КГ) становила 31 дитина: 16 дівчат і 15 хлопчиків дошкільного віку (5-6 років), а експериментальна група (ЕГ) – 29 осіб, з них 15 дівчат, 14 хлопчиків старшого дошкільного віку (5-6 років).

Перед початком експерименту обидві групи дітей, експериментальна та контрольна, перебували в однакових умовах. У рамках спостережного експерименту були визначені наступні завдання:

Вибрати методи діагностики, відповідні меті дослідження, та використати їх для вивчення рівня емпатії у дітей віком 5-6 років.

Провести первинну діагностику рівня емпатії, що є основою для формування емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку, а також розподілити дітей на контрольні та експериментальні групи.

Педагогічний експеримент реалізовувався протягом декількох етапів, у якому приймали участь 59 дітей у загальній контрольній групі (ГК) та 31 особа: 16 дівчат і 15 хлопчиків (5-6 років) та експериментальна група (ЕГ) –

28 осіб, включаючи 15 дівчат і 14 хлопчиків (5-6 років), а також 6 вихователів та 1 психолог ЗДО.

Констатувальний етап експерименту включав в себе аналіз особливостей морального розвитку дітей за допомогою діагностичного експерименту, анкетування педагогів, які працюють з дітьми, для оцінки сформованості морально-поведінкових навичок у дошкільників у навчальних закладах для дітей дошкільного віку, а також опитування працівників дошкільної освіти для створення графіка та вибору діагностичних засобів для визначення рівня емпатії, яка є основою для емоційної та вольової сфери дітей дошкільного віку.

Для впровадження заходів ми використовували різні методи:

а) Здійснювали діагностичне обстеження дітей для визначення рівня їхнього розуміння моральних якостей.

б) Проводили опитування вихователів за допомогою анкети з метою відбору діагностичних інструментів для визначення рівня емпатії, що є важливим для формування емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку.

в) Здійснювали аналіз та інтерпретацію отриманих даних, використовуючи різні діагностичні методи, такі як «Емоційні обличчя» Н. Семаго. Ці методи спрямовані на оцінку можливостей адекватного розпізнавання емоційного стану, його точності та якості (тонка емоційна диференціація). (1-ша), серія: 3 зображення), а також на використання зображень справжніх емоційних виразів дитячих облич (2 серія: 14 зображень хлопчиків і дівчаток із різними емоційними проявами). Цей метод може бути ефективним у роботі з дітьми від 3 до 11-12 років [28; 32].

Критерії оцінювання включають високий, середній та початковий рівень. Високий рівень виконання визначається розгорнутим та адекватним відгуком, а також вмінням адекватно вказувати на емоційні стани та оцінювати вираз обличчя.

Методика В. Мінаєвої «Вивчення розуміння дітьми емоційних станів людей» спрямована на виявлення здатності дітей розуміти емоційні стани людей та їхні власні емоційні стани [28; 32].

Зазначена методика застосовується індивідуально в дві серії. У першій серії дитині пропонується відповісти на 8 запитань про людські емоції; друга серія містить запитання щодо вияву емоцій у дитини в різних ситуаціях (8 запитань). Запитання ставляться послідовно, після розгорнутої відповіді на попереднє можна перейти до наступного.

Обробка даних включає оцінку адекватності відповідей дітей на запитання. Ці запитання в обох серіях досліджень допомагають порівняти розуміння дітьми емоційних станів людей у ситуаціях, які детально описані в підручнику.

Методика «Дослідження емоційних проявів дітей» Г. Урунтаєвої, Ю. Афонкіної призначена для визначення розвитку здатності до співпереживання іншим людям, а також виявлення експресивності та міміки спілкування [28; 32].

Це дослідження містить 2 серії. Перша серія включає в себе завдання, де групі дітей потрібно відтворити зрозумілі ситуації, друга група дітей показує емоції, які вони спостерігали в цих сценаріях.

У другій серії дітям також дається можливість відіграти 5 ситуацій. Якщо діти не чітко або неправильно виражають почуття та емоції героїв, вихователь докладно роз'яснює ситуації та описує, що відчуває кожен герой. Методика успішно використовується в роботі з дітьми віком від 4 до 7 років. [28; 32].

На етапі оцінки проводився первинне виявлення рівня емпатії. Для цього використовувалися вищезазначені методики. На даному етапі також були створені дві групи.

Експериментальна група: дітей старшого дошкільного віку з недостатнім рівнем емпатії. Надалі з цими дітьми проводилася робота з використанням елементів казкотерапії в умовах закладу дошкільної освіти.

Контрольна група включала дітей старшого дошкільного віку, які використовувались для перевірки достовірності результатів та порівняльного аналізу. Формувальним етапом експерименту було обрано застосування казкотерапевтичних технологій як засобів впливу на емоційно-вольову сферу дошкільнят. Це досягалося через реалізацію програми казкотерапії, орієнтованої на розвиток емпатії до дітей молодшого дошкільного віку.

Протягом 6 місяців проводилися заняття з елементами казкотерапії з дітьми експериментальної групи, які проходили у вечірній час, не конфліктуючи з основними заняттями. Батьки не лише слідкували за ходом занять, але й брали в них активну участь, регулярно вказуючи, які дії слід виконувати і схвалюючи необхідні заходи.

Після завершення занять проводилася повторна діагностика рівня емпатії дітей старшого дошкільного віку. На контрольному етапі експерименту для визначення рівня емпатії використовувалися ті ж методи, що і на етапі оцінювання. Дослідження проводилося у старшій групі «Сонечко» ДНЗ Комунального закладу «Заклад дошкільної освіти № 17 Чернігівської міської ради. м. Чернігова.

Відповідальність за дітьми у цьому дослідженні покладена на вихователя, який працює відповідально в даній групі. Процес взаємодії з дітьми відбувався в тихій та знайомій обстановці.

Загалом надана інформація свідчить про визначення основ і умов для проведення дослідження, утворення вибірки та вибір методів для вивчення рівня емпатії дітей старшого дошкільного віку. Також діє програма казкотерапії, спрямована на розвиток емпатії у дітей цього вікового періоду. До реалізації програми залучено експериментальну групу.

2.2. Зміст експериментальної роботи щодо дослідження впливу елементів казкотерапії на емоційно-вольову сферу старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти

Процес казкотерапії бажано не обмежувати тільки читанням казки. Просте прочитання казки не несе у собі терапевтичного навантаження. Слід обіграти, ретельно проаналізувати, зробити оцінки та висновки щодо її змісту.

Зміст казки має відповідати віку, потребам та можливостям дитини.

Після прочитання він має супроводжуватись детальним обговоренням її сюжету. Коли ви читаєте або розповідаєте історії дитині, у її свідомості формується так званий банк життєвих ситуацій, дитина може зрозуміти закони світу, в якому вона народилася і живе.

Життєві приклади та пошук залежностей із реальними явищами відбувається у той момент, коли дорослий обговорює з дитиною казкові історії. Саме тоді активізується та розвивається банк знань про світ. Дитина розмірковує про своє призначення, досліджуючи власні здібності та можливості, і природним шляхом формує можливість бачити причинно-наслідкові зв'язки та усвідомлено діяти.

Наступним етапом роботи можуть бути терапевтичні завдання, ігри, релаксаційні вправи. Так як, наприклад, малюнки можуть відображати реальні проблеми дитини, де конфлікт дозволяється в адекватній формі вираження та відтворення травмуючих подій у різних варіантах (заштрихування персонажів, що викликають страх у дитини).

Заключний етап може містити програвання важких ситуацій та способів їх вирішення, а також прослуховування казок із позитивно забарвленим прогнозом на майбутнє.

Казкотерапія активно використовується в ЗДО у роботі з дітьми, тому що це досить м'який метод психотерапії. Один із плюсів полягає в тому, що заняття можна проводити і вдома за рекомендаціями вихователів. Казкотерапія спрямовано збільшення словникового запасу дитини, розвиток творчого мислення, уяви, і навіть підвищення дитячої самооцінки. Важливе завдання у ранньому віці – ще й зацікавити дитину слуханням казок (інших творів дитячої літератури) та сформувати любов до книг.

Фундамент цього закладається саме з вивчення та читання казок. До сприйняття казки дитину потрібно підводити поступово, з дитинства, починаючи з колискових та ритмічних віршиків-примовок. Казку потрібно підбирати залежно від віку та особливостей характеру дитини.

Перші казки для дитини дошкільного віку мають бути нескладними та короткими, сенс казки має бути легко вловимим, а слова – зрозумілими: добре підійдуть народні казки з простими пропозиціями та з безліччю повторень, наприклад: «Ріпка», «Колобок», «Рукавичка» тощо.

У дошкільному віці дитині часто бувають доступніші і зрозуміліші казки про тварин. Підсумовуючи сказане, казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку допомагає: легше подолати адаптацію до ЗДО; збагатити словниковий запас, розвинути мовну активність; розвинути уяву; розширити уявлення про навколишній світ; розвинути вміння розрізняти та переживати емоції; сформувати відчуття психологічної захищеності; розвинути навички соціальної взаємодії, розрізняти добро і зло, цінувати кохання та дружбу; сформувати позитивні риси характеру, налагодити взаємини з дорослими та однолітками, уникнути конфліктних ситуацій; спеціальні терапевтичні казки дозволяють скоригувати поведінку на несвідомому рівні, зняти емоційну та м'язову напругу, знизити імпульсивність та тривожність.

Відповідно до плану емпіричного дослідження на етапі констатації контролю дослідження та експериментальних груп, що беруть участь, на цьому етапі проводилась первинна діагностика для виявлення рівня емпатії за допомогою трьох стандартизованих психодіагностичних методик. Результати виявлення рівня розвитку емоційної емпатії, що є основою формування емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку, за авторською методикою «Емоції обличчя» – Н. Семаго [28; 32] представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

**«Розподіл рівнів розвитку емпатії за допомогою методики
«Емоційні обличчя» автор Н. Семаго**

Рівень розвитку	Контрольна група (n = 31)		Експериментальна група (n = 29)	
	n (дітей)	y, (≈%)	n (дітей)	y, (≈%)
Високий	15	49%	14	49%
Середній	9	29%	9	32%
Початковий	7	22%	6	21%

Результати представлені в таблиці 2.1. виявили, що 49% дітей контрольної групи та 49% дітей експериментальної групи виявили високий рівень емпатії. Високі показники в цьому контексті можуть свідчити про те, що діти на цьому етапі розвитку впевнені, правильні та швидко розпізнають схематичні зображення емоцій. Слід зазначити, що, відповідаючи на запитання, діти не соромляться говорити чітко і голосно. Розповіді, наповнені фантастичними образами, доповнюються яскравими визначеннями. Крім того, середній рівень мають 29% КГі 32% ЕГ. Контрольна група 22% та експериментальна група 21% показали початковий рівень, що свідчить про те, що діти не можуть назвати та показати виявлені емоції щодо себе, запитання не допомагають впоратися із завданням.

Результати виконання завдань, за методикою «Вивчення розуміння дітьми емоційних станів людей» (В. Мінаєва), представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

**Рівні вивчення розуміння дітьми емоційних станів людей
за методикою В. Мінаєвої**

Рівень розвитку	Контрольна група (n = 31)		Експериментальна група (n = 29)	
	n (дітей)	y, (≈%)	n (дітей)	y, (≈%)
Високий	11	36%	10	35%
Середній	14	45%	11	39%
Початковий	6	19%	8	26%

Аналіз отриманих даних, представлених у таблиці 2.2. засвідчили що 36% дітей з КГ та 35% з ЕГ показали високий рівень розвитку. Це свідчить про те, що у дітей є розуміння емоційних станів дорослих та однолітків. Середній результат показали 45% дітей КГ, і 39% дітей ЕГ. Початковий рівень розвитку емоційного стану передбачає невміння розуміти емоційний стан іншого, а також невміння керувати своїми емоціями. Цей рівень представили 19% –КГ, 26% –КГ.

У таблиці 2.3 представлені результати, отримані за методикою «Вивчення емоційних проявів дітей» Г. Урунтаєвої [28; 32].

Таблиця 2.3.

«Вивчення емоційних проявів дітей» за методикою Г. Урунтаєвої

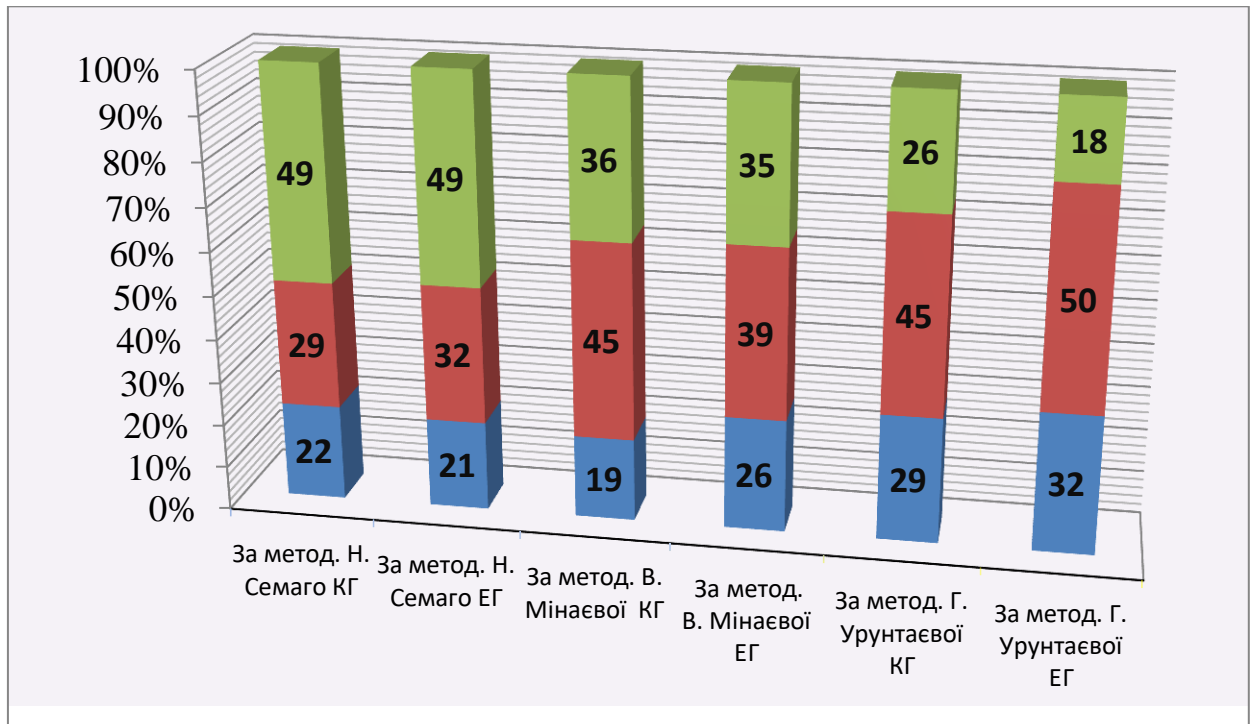
Рівень розвитку	Контрольна група (n = 31)		Експериментальна група (n = 29)	
	n (дітей)	y, (≈%)	n (дітей)	y, (≈%)
Високий	8	26%	7	18%
Середній	14	45%	13	50%
Початковий	9	29%	9	32%

За даними таблиці 2.3, високий рівень емпатії за методикою «Вивчення емоційних проявів дітей» [28; 32] проявляється: 26% у контрольної групи, 18% – у експериментальної групи. Високі показники по даного рівня можуть свідчити, що група респондентів відрізняється моральною мотивацією більшості дій, знанням широкого кола способів прояву соціальних емоцій, доброзичливим ставленням до знайомим і незнайомим людям, проявами турботи, допомоги, доброзичливість у більшості ситуацій. Так само 50% дітей з експериментальної, та 45% із контрольної – мають середній рівень.

Контрольна група 29% та експериментальна група 32% показали початковий рівень розвитку емпатії. Ця група характеризується мотивацією лише деяких дій, знанням способів прояву соціальних емоцій у знайомих

ситуаціях, доброзичливим ставленням тільки до рідним та близьким людям, проявами турботи, допомоги, доброзичливість залежно від ситуації.

Для унаочнення і кращого сприйняття порівняльних результатів первинної діагностики рівня розвитку емпатії в експериментальній та контрольній групах представимо на мал. 2.1.

Мал. 2.1. Порівняльні результати діагностики рівнів розвитку емпатії на початку експерименту у контрольній та експериментальних групах (%).

Як показано у рис. 2.1, значущої різниці в показниках, отриманих за різними методиками, не виявлено. Ми зафіксували легке зниження результатів, отриманих третьою методикою, а також перерозподіл дітей контрольної групи із низьким та середнім рівнем емпатії, яке є ключовим для формування емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку.

Після початкової діагностики була розроблена та випробувана психолого-педагогічна програма, спільно з психологом Комунального закладу «Заклад дошкільної освіти № 17 Чернігівської міської ради, спрямована на розвиток емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку за допомогою казкотерапії.

На цьому етапі ми припускали, що за допомогою психолого-педагогічної програми може бути покращений рівень розвитку емоційно-вольової сфери дітей. Програма була спрямована на дітей старшого дошкільного віку з недостатнім рівнем емпатії, тому заняття проводилися з дітьми експериментальної групи. Експеримент відбувався у формі цікавої гри в звичному для дітей середовищі, з вихователем, який виконував свою діяльність з моменту вступу дітей до дошкільної освіти.

Після діагностики рівня емпатії, яка є основою емоційно-вольової сфери у дітей старшого дошкільного віку, в контрольній та експериментальній групах на початку експерименту був проведений формувальний етап цього дослідження. За використанням розробленої та апробованої програми розвитку емпатії, яка є основою емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку за допомогою казкотерапії.

Програма призначена для дітей старшого дошкільного віку із низьким рівнем емпатії. Мета цієї програми – розвивати емоційну емпатію у дітей старшого дошкільного віку через застосування методів казкотерапії.

Під час реалізації психолого-педагогічної програми вирішуються такі завдання:

Виховання позитивної самооцінки та прийняття інших людей; розвиток інтересу до власної та чужої особистості;

Розвиток вміння дітей слухати й розуміти інших;

Навчання встановлювати та регулювати контакти у спільній діяльності;

Розвиток здатності дітей до співпереживання;

Навчання рефлексивним навичкам.

Отже, ця методична розробка передбачає досягнення позитивного результату у вирішенні вказаних завдань за допомогою казкотерапії у старшій групі. Методична база цієї програми розроблена професіоналами, такими як Зінкевич-Євстигнєєва [26], Л. Шалімова [71].

Програма розрахована на 24 заняття. Тривалість заняття може коливатися від 35 хвилин і більше, а проведення занять тривало протягом 6

місяців 1-2 рази на тиждень. Заняття спроектовані за алгоритмом казкотерапії, що дозволяє дітям відчутти «казковий світ» за дуже короткий проміжок часу. Основа матеріалу – метафори з використанням казкових лікувальних вправ та ігор. Програма завершується, коли діти ще хочуть подорожувати з казкою, використовуючи ефект «незакінченої дії».

Трансформація в казкових героїв допомагає дітям розкрити свої внутрішні здібності, вирішити особисті проблеми та розвинути навички емпатійного слухання. Діти не лише слухають казки, а й самі їх складають, що дозволяє їм підсвідомо працювати над особистими проблемами та підвищувати рівень емпатії.

Важливо відзначити, що тематичний план занять підвищення рівня емпатії для дітей старшого дошкільного віку відноситься до експериментальної групи. Цей цикл занять не має чіткого початку та кінця і може бути проведений в будь-якій послідовності.

Під час втілення програми ми керувалися п'ятьма основними принципами роботи з дітьми: мотиваційна підготовка, системність, врахування вікових та індивідуальних особливостей, цілісність матеріалу та принцип довіри. Ці принципи не лише підвищують ефективність програми на практиці, але й сприяють комфортній роботі вихователя в закладах дошкільної освіти.

Наступним значущим фактором ефективності програми є єдність когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів, що є основним підходом до реалізації особистісно-орієнтованої моделі. Важливо також створювати атмосферу довіри та почуття спільності в колективі.

Принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей у навчанні реалізується з врахуванням таких рис найстаршого дошкільного віку:

Здатність сприймати та уявляти словесний опис будь-якого явища;

Потреба старших дошкільників у спілкуванні з однолітками у спільній діяльності чи іграх;

Інтерес дітей старшого дошкільного віку до спілкування з дорослими.

Форма організації розвивальної роботи – групова (10 - 15 осіб).

Дотримання певних умов є важливим для виконання плану заняття:

Часовий інтервал. Розвиваючий ефект виникає в ситуації тривалого впливу на розвиток, і регулярність занять є особливо важливою.

Процес навчання, орієнтований на позитивне ставлення. Психологічною умовою успіху програми є відчуття безпеки та довіри до всіх учасників групи.

Професіоналізм педагога. Мета психолого-педагогічної програми розвитку емпатії у старших дошкільників вимагає організації живої взаємодії в групі та грамотного підходу вихователя, включаючи поєднання особистих і професійних якостей.

Усі заняття ґрунтувалися на наступній структурі:

Ритуал привітання або розминки;

Виконання розвиваючих вправ (базових);

Ритуал прощання.

Для психолого-педагогічної програми розвитку вільної волі у дітей були встановлені такі норми:

Підняти руку (запитання).

Будь обережним.

Не принижуй інших (не перебивай, не смійся).

Будь на своєму місці (не тискай, не переміщуй).

Під час реалізації психолого-педагогічної програми розвитку вільної волі у дітей керівник повинен використовувати такі методи та навички:

Беззастережне прийняття дитини. Важливо, щоб дитина відчувала, що хочуть допомогти, і його присутність є бажаною.

Навички слухання: посміхатися, користуватися зоровим контактом.

Вміння ефективно керувати дитячим колективом за допомогою логічних висновків та узгоджень.

Після оцінки емпіричного дослідження була створена та випробувана психолого-педагогічна програма з метою розвитку емпатії як основи емоційно-вольової сфери у дітей старшого дошкільного віку через казкотерапію. Програма призначена для дітей із низьким або середнім рівнем емпатії, але не виключається для дітей із високим рівнем емпатії.

Діти отримали цінний досвід нових стосунків для свого емоційного благополуччя, ґрунтуючись на повазі до їхньої незалежності та самооцінки. Під час програми діти вивчили, як орієнтуватися в емоційній реальності та розвинули навички глибокого розуміння себе та інших. Після виконання психотерапевтичної програми було проведено повторну діагностику показників розвитку емоційної емпатії у дітей старшого дошкільного віку та проведено аналіз результатів.

2.3. Аналіз проведеної дослідно-експериментальної роботи

На контрольному етапі експерименту провівши повторну діагностику рівня розвитку емоційно-вольової сфери дошкільників отримали данні, які представлені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Розподіл рівнів розвитку емпатії в кінці експерименту за допомогою методики «Емоційні обличчя» автор Н. Семаго

Рівень розвитку	Контрольна група (n = 31)		Експериментальна група (n = 29)	
	n (дітей)	y, (≈%)	n (дітей)	y, (≈%)
Високий	16	52%	17	60%
Середній	9	29%	9	32%
Початковий	6	19%	3	8%

Як бачимо з даних, які представлено у таблиці 2.4., 52% дітей контрольної групи та 60% з експериментальної групи показали високий рівень розвитку емпатії як основи емоційно-вольової сфери дітей. Високі показники з цього аспекту можуть свідчити про те, що діти цього рівня

розвитку впевнені, правильно та швидко впізнають схематичні зображення емоцій. Важливим аспектом є узгодження емоційної адекватності в умовах пред'явлення абстрактних та реальних зображень. Так само 32% з експериментальної, 29% із контрольної – мають середній рівень. Контрольна група (19%) та експериментальна група (8%) показали початковий рівень, що свідчить про те, діти не можуть назвати та показати представлену емоцію на собі, допоміжні питання не допомагають впоратись з завданням.

Результати виконання завдань, отримані за методикою «Вивчення розуміння дітьми емоційних станів людей» В. Мінаєвої [28; 32], представлені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

**Розподіл рівнів розуміння дітьми емоційних станів людей
за методикою В. Мінаєвої в кінці експерименту**

Рівень розвитку	Контрольна група (n = 31)		Експериментальна група (n = 29)	
	n (дітей)	y, (≈%)	n (дітей)	y, (≈%)
Високий	12	39%	14	49%
Середній	14	45%	12	40%
Початковий	5	16%	3	11%

Як бачимо з даних, які представлено у таблиці 2.5 – 39% дошкільників з контрольної групи та 49% з експериментальної групи показали високий рівень розвитку емоційної чуйності. Емоційна чуйність на емоції як стійка характеристика індивіда полягає в тому, що він схильний емоційно-енергетичному впливу з боку оточуючих та при цьому його емоції у відповідь співзвучні емоційним стану партнера або емоційної атмосфери, що виникла у групі. А це свідчить, що дітям доступне розуміння емоційних станів дорослих та однолітків.

Середній результат показали 45% дітей КГ, 40% – ЕГ. У емоційно-ригідних емоції до оточуючих виникають рідко (лише у спілкуванні з близькими або з тими, хто особливо сподобався, викликав довіру, почуття

безпеки) початковий рівень розвитку емоційного стану передбачає невміння розуміти емоційний стан іншого, а також невміння керувати своїми емоціями. Цей рівень діагностовано 16% КГ, 11% ЕГ відповідно.

У таблиці 2.6 представлені результати, отримані за методикою «Вивчення емоційних проявів дітей» Г.А.Урунтаєва,Ю.А.Афонькіна [28; 32].

Таблиця 2.6.

**Розподіл рівнів емоційних проявів дітей в кінці експерименту
за методикою Г. Урунтаєвої**

Рівень розвитку	Контрольна група (n = 31)		Експериментальна група (n = 29)	
	n (дітей)	y, (≈%)	n (дітей)	y, (≈%)
Високий	8	26%	9	32%
Середній	15	49%	15	53%
Початковий	8	25%	3	15%

Як бачимо з даних, які представлено у таблиці 2.6 – 26% дітей з контрольної групи та 32% з експериментальної – виявили високий рівень емпатії як основи емоційно-вольової сфери дітей. Це свідчить про те, що діти здатні дуже точно передати емоції та почуття іншої людини. Також високий рівень проявляється у глибокому співпереживанні до іншої людини.

Діти, які не мають достатнього рівня, досягли середнього рівня емпатії як основи емоційно-вольової сфери дітей. Ми виявили 49% цих дітей у контрольній групі та 53% в експериментальній групі. Проявляється в епізодичній сліпоті до почуттів і думок оточуючих і часто цей тип ототожнює з певною категорією людей (близьких). Ваші емоційні прояви зазвичай контролюються, намагаючись приховати емоції від незнайомих і незнайомих людей. Початковий рівень емпатії як основи емоційно-вольової сфери дітей продемонстрували 25% дітей контрольної групи та 15% дітей експериментальної групи.

Дітям цієї групи дуже важко розуміти емоції інших, особливо переносити ці емоції на себе. Емоції, засновані на вчинках інших людей, часто здаються абсурдними та ірраціональними.

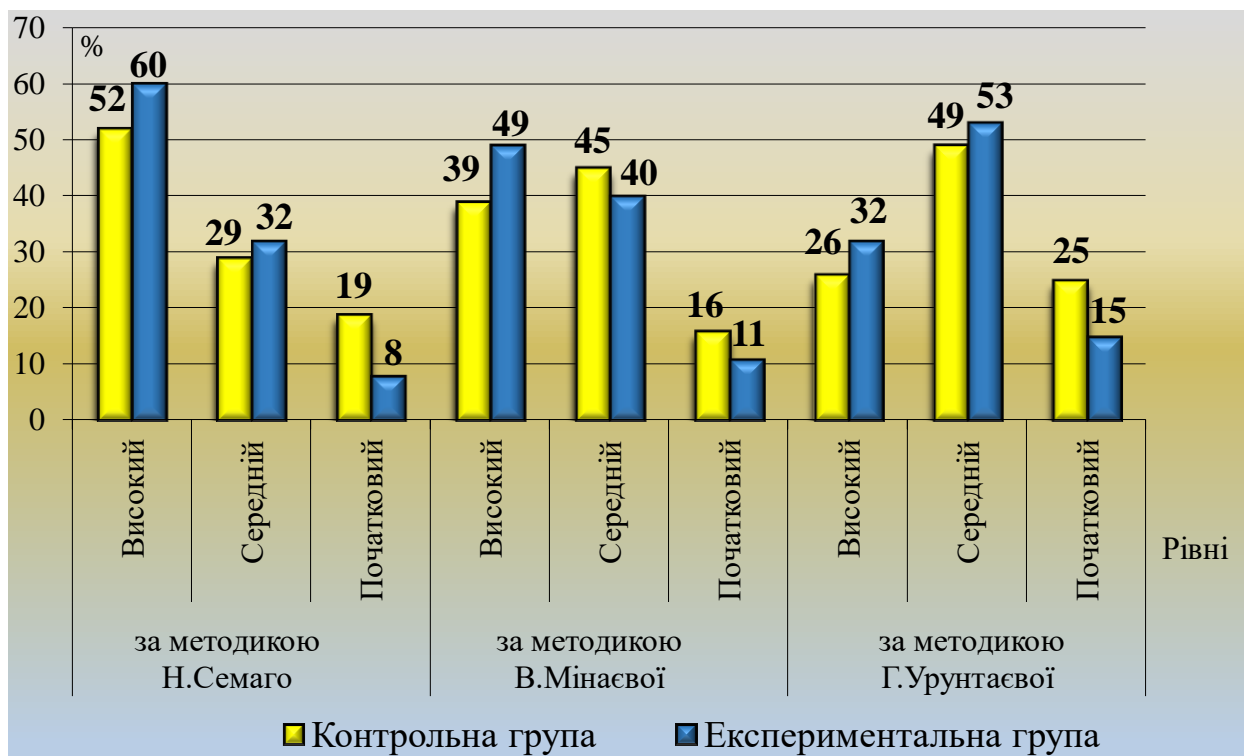
Результати методів, проведених на формувальному етапі дослідження, також узагальнено в порівняльній таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Порівняльні результати повторної діагностики рівня емоційно-вольової сфери дітей (емпатії) в кінці експерименту в ЕГ та КГ

Рівень розвитку	Автор діагностичної методики					
	Н. Семаго		В. Мінаєва		Г. Урунтаєва	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	52%	60%	39%	49%	26%	32%
Середній	29%	32%	45%	40%	49%	53%
Початковий	19%	8%	16%	11%	25%	15%

Для унаочнення порівняльних результатів повторної діагностики рівня розвитку емпатії в ЕГ та КГ представимо на мал. 2.2.

Мал.2.2. Порівняльні результати повторної діагностики рівня емоційно-вольової сфери дітей (емпатії) в кінці експерименту в ЕГ та КГ.

У результаті аналізу даних, представлених у таблиці 2.7, можна зробити висновок, що рівень емпатії як основи емоційно-вольової сфери

дітей експериментальної групи після роботи почав перевищувати рівень контрольної. Динаміка рівнів розвитку емоційно-вольової сфери дітей на констатувальному та контрольному етапі експерименту в ЕГ та КГ за результатами діагностичної методики «Емоційні обличчя» зафіксовано зміну показників дослідної та контрольної груп. Кількість дошкільників у експериментальній групі, які показали високий рівень розуміння чужих емоцій по відношенню до контрольної, зросла на 11%. У контрольній групі кількість дітей з високим рівнем соціальної емоційності зросла на 3%. Порівняльний аналіз зміни показників високого рівня КГ та ЕГ можуть свідчити про більш виражену динаміку у позитивному зростанні високого рівня в експериментальній групі. Зміни показників середнього рівня по завершенню дослідно-експериментальної роботи у дошкільників зафіксовано приріст 1% ЕГ та 0% КГ. У контрольній групі зміни показників початкового рівня становлять зменшення на 3% та 15% у ЕГ.

Аналізуючи отримані дані рівнів розуміння дітьми емоційних станів людей, можна сказати, що результати рівнів зазнали змін, а саме: кількість дошкільників в експериментальній групі на високому рівні становила 35%, то вже по завершенню дослідження показники досягли 49% дітей ЕГ. В КГ на початку дослідження високий рівень розуміння дітьми емоційних станів людей за методикою В. Мінаєвої становив 36% а вже по завершенню даний рівень становив 39%. У контрольній групі на початку дослідження зафіксовано 19% то вже по завершенню становили 16 % зміни показників початкового рівня становлять зменшення на 3%. У ЕГ на початку дослідження зафіксовано 26% то вже по завершенню експерименту становили 11 % зміни показників початкового рівня становлять зменшення на 15%.

Аналізуючи отримані дані рівнів емоційних проявів дітей в кінці експерименту за методикою Г. Урунтаєвої [28; 32], можна сказати, що результати рівнів зазнали змін, а саме: кількість дошкільників в експериментальній групі на високому рівні становила 18%, то вже по завершенню дослідження показники досягли 32% дітей ЕГ. В КГ на початку

дослідження високий рівень емоційних проявів дітей становив 26% і по завершенню експериментальної роботи даний рівень не зазнав змін. В КГ на початку дослідження середній рівень емоційних проявів дітей становив 45% і по завершенню експериментальної роботи даний рівень становив 49%. В ЕГ на початку дослідження середній рівень зафіксовано у 50% і по завершенню експериментальної роботи даний рівень становив 53%. Початковий рівень в КГ на початку дослідження складав 29%, а по завершенню експериментальної роботи даний рівень становив 25% і відповідно знизився на 4%. Але основні і важливі зміни були зафіксовані у початковому рівню, який в ЕГ на початку дослідження складав 32%, а по завершенню експериментальної роботи даний рівень становив 15%. Відповідно початковий рівень емоційних проявів дітей в кінці експерименту за методикою Г. Урунтаєвої знизився на 17%. Звідси випливає, що розроблена та апробована програма сприяє розвитку емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку.

Висновки до розділу 2

Щоб експериментально підтвердити, що казкотерапія є засобом розвитку емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку.

Організована програма була спрямована на розвиток емоційної та вольової сфери дітей старшого дошкільного віку.

На першому етапі було проведено серію психодіагностичних методик, спрямованих на виявлення рівня емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку. В результаті було сформовано дві групи: експериментальну та контрольну.

В ході експериментального дослідження активно проходила робота з використанням елементів казкотерапії, завдяки чому у дітей виявлявся інтерес до занять, що сприяло видимим позитивним результатам: підвищенню рівня емпатії старших дошкільників експериментальної групи.

Після закінчення програми було проведено повторну діагностику дітей старшого дошкільного віку, яка показала якісне підвищення результатів експериментальної групи. При порівняльному аналізі результатів на початку та в кінці психодіагностичного дослідження спостерігається значне підвищення рівня розвитку емоційно-вольової сфери старших дошкільників за всіма показниками. У результаті приходимо до логічного висновку, що використання казкотерапії в роботі вихователів дітей молодшого та дошкільного віку є ефективним засобом підвищення емпатії, розвитку їх внутрішнього потенціалу, що було продемонстровано в дослідженні.

Різниця у показниках рівнів розвитку емоційно-вольової сфери дітей на констатувальному та контрольному етапі експерименту в ЕГ та КГ за результатами діагностичної методики «Емоційні обличчя» автор Н. Семаго [28; 32] зафіксовано зміну показників експериментальної та контрольної груп. Кількість дошкільників у ЕГ, які показали високий рівень розуміння чужих емоцій по відношенню до контрольної, становить 8 %. Різниця у показниках середнього рівня ЕГ по відношенню до КГ становить 3 %. Зміни показників початкового рівня становлять зменшення у ЕГ на 11%.

Різниця у показниках рівнів розуміння дітьми емоційних станів людей за методикою В. Мінаєвої [28; 32], на констатувальному та контрольному етапі експерименту в ЕГ по відношенню до КГ: високий рівень різниця становить 10%. Середній рівень в ЕГ по відношенню до КГ зменшення на 5%, та початковий рівень зменшення становлять 5%.

Аналізуючи отримані дані рівнів емоційних проявів дітей в кінці експерименту за методикою Г. Урунтаєвої [28; 32], встановлено що кількість дошкільників в ЕГ по відношенню до КГ високого рівня становить 6%; середнього рівня – 4%. Але основні і важливі зміни були зафіксовані у початковому рівню, який в ЕГ зменшився на 15%.

Отже приходимо до висновку що проведена дослідно-експериментальна робота з використанням елементів казкотерапії позитивно впливає на розвиток емоційно-вольової сфери старших дошкільників.

ВИСНОВКИ

Проведена теоретична та експериментальна частина дослідження дозволяє стверджувати, що в результаті було вирішено поставлені завдання:

1. Аналізуючи психолого-педагогічні, науково-методичні, літературні джерела щодо використання казкотерапії в роботі з дітьми дошкільного віку в педагогічній теорії та практиці, можемо констатувати різновекторність у підходах науковців на етапі становлення казкотерапії як автономної галузі у психології та педагогіці.

Різні автори розглядають і трактують поняття «казкотерапія» в різних контекстах. Ми пов'яжемо це з тим, що для казкотерапія як технологія використовується в різних галузях науки: освіті, медицині, психології тощо.

Водночас слід зазначити, що в усіх визначеннях є схожість поглядів та спільні риси, які проявляються у формуванні життєвого сценарію за допомогою казок, а також у переосмисленні та моделюванні змін у майбутньому.

2. Обґрунтували та розкрили сутність основних категорій відповідно дослідно-експериментального дослідження, а саме: «казка», «казкотерапія», «здоров'язбережувальна технологія», «емоції», «емпатія наступним чином.

«Казка – народно-поетичний чи писемно-літературний оповідний твір про вигадані події, вигаданих персонажів, інколи за участю фантастичних сил» [56, с. 71].

Казкотерапія в ЗДО – це один із видів здоров'язберігаючих технологій, які використовують педагоги дошкільної освіти та психологи, спрямовані на психологічне розвантаження дитини, яка відчуває різноманітні емоційні та поведінкові труднощі, зняття агресії, зменшення тривожності, як наслідок, формування адекватного самопочуття. шанувати.

Поняття «емпатія» об'єднує різноманітні явища, які узагальнюються терміном, який інтерпретується (емоційний процес, складний афективно-пізнавальний процес, системне виховання). Особливістю емоційної емпатії є

здатність розуміти переживання іншої людини та співпереживати їй у процесі міжособистісних стосунків.

Поняття «емоція» – переживання людиною свого ставлення до дійсності, особистого та екологічного життя; емоційний досвід, почуття людини [56, с. 477].

Здоров'язберігаючі освітні технології – це технології, які мають на меті формування у дитини свідомого ставлення до здоров'я та життя людини, накопичення знань та розвиток навичок її охорони, збереження та формування валеологічної культури або культури здоров'я дошкільнят.

3. Теоретично визначено і обґрунтовано зміст, форми, методи та структура формування емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку за допомогою впровадження елементів казкотерапії у освітній процес ЗДО.

Визначені рівні:

Рівень 1 (початковий): на цьому рівні спостерігається пасивність до сприйняття емоцій та почуттів інших. Діти старшого дошкільного віку на цьому рівні більше покладаються на свої емоції, і висновки, які вони добре знають, і інертно сприймають емоції та почуття інших оточуючих людей.

Рівень 2 (середній): Цей тип є найбільш розповсюдженим і характеризується епізодичною пасивністю до сприйняття емоцій та почуттів інших оточуючих дитину людей. Характерний для будь-якого типу особистості.

3 рівень (високий): характеризується глибоким і правильним розумінням іншої людини, уявним відтворенням її переживань, глибоким співпереживанням. Діти старшого дошкільного віку на цьому рівні вибудовують стосунки на основі взаємної довіри, ніколи не нав'язують свою точку зору і поважають співрозмовників.

Емпірично визначено змістово-рівневу характеристику емоційної емпатії старших дошкільників для її подальшого розвитку з використанням елементів казкотерапії.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом трьох етапів. Перший етап був дуже важливим у вирішенні першого завдання дослідно-експериментального дослідження. Даний етап включав первинну діагностику рівня емпатії, а також формування експериментальної вибірки з розподілом дітей старшого дошкільного віку на контрольну та експериментальну групи. На етапі оцінки була проведена первинна діагностика для визначення рівня емпатії за допомогою методів, зазначених вище. Також на цьому етапі проводилась робота з двома експериментальними групами. Експериментальна група: група дітей старшого дошкільного віку з більшою кількістю дітей з недостатнім рівнем емпатії. З цими дітьми надалі проводилися заняття в ЗДО з використанням елементів казкотерапії.

Контрольна група: була створена для перевірки результатів та для порівняльного аналізу. До неї була включена група дітей старшого дошкільного віку, в яких діагностовано переважно з середній рівень розвитку емпатії. Роботи щодо впровадження елементів казкотерапії метою впливу на емоційно-вольову сферу дітей в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти не проводилося.

В результаті організованої і проведеної дослідно-експериментальної роботи була помітна різниця в рівнях, отриманих в результаті використання діагностичних методик. Різниця у показниках рівнів розуміння дітьми емоційних станів людей за методикою В. Мінаєвої, на констатувальному та контрольному етапі експерименту в ЕГ по відношенню до КГ: високий рівень збільшився на 10% в експериментальній групі. Середній рівень в ЕГ по відношенню до КГ зменшення на 5% а кількість дітей з початковим рівнем зменшилась на 5% в експериментальній групі.

Аналізуючи отримані дані рівнів емоційних проявів дітей по завершенню експерименту за методикою Г. Урунтаєвої, встановлено що кількість дошкільників в ЕГ по відношенню до КГ високого рівня становить 6%; середнього рівня – 4%. Але основні і важливі зміни були зафіксовані у

початковому рівню, який в ЕГ на початку дослідження складав 32%, а по завершенню експериментальної роботи даний рівень становив 15%. Відповідно початковий рівень емоційних проявів дітей в кінці експерименту знизився на 17%. Звідси випливає, що проведена дослідно-експериментальна робота з використанням елементів казкотерапії сприяє розвитку емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку.

Отже, можна зазначити, що на сьогодні в результаті впливу сучасних негативних факторів, таких як військова агресія росії, зниження загального рівня життя, соціальна незахищеність населення України, спостерігається стала тенденція до збільшення кількості дітей, які мають проблеми зі здоров'ям. Одним з ефективних заходів щодо протидії цій негативній тенденції є використання в освітньому процесі закладів дошкільної освіти елементів казкотерапії, оскільки вона сприяє розвитку емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку.

Проведена дослідно-експериментальна робота не розв'язує всіх аспектів даної проблеми, до перспективних напрямів її дослідження є розгляд питань, пов'язаних з розробкою дидактико-методичного забезпечення для вихователів дітей раннього та дошкільного, педагогів ЗДО з метою ефективного впровадження в освітній процес елементів казкотерапії у роботі з дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абельчакова Н. І. Бібліотерапія: потенційні можливості та основні завдання. Бібліопсихологія, бібліопедагогіка, бібліографістика, бібліотерапія в освіті: теорія і практика: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Мукачево: МДУ, 2022. С. 3–5.
2. Бех І. Д. Особистісно-зорінтоване виховання : науково-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
3. Василевська О. І. Казкотерапія як засіб психолого-педагогічного впливу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. 2012. Вип. 39. С. 30-36.
4. Бабюк Т. Й. Наступність у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Бабюк Тетяна Йосипівна. Київ. 2013. 237 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки №33 від 12.01.2021 р.
6. Бабин І. Формування валеологічної культури – основа гармонійного розвитку особистості. І. Бабин, В. Кондратюк. Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. (Серія Педагогіка). Тернопіль, 2002. № 5. С.73-75
7. Байер О.М. Розвиток саморегуляції старших дошкільників у взаємодії з однолітками і дорослими: дис. ... канд. пед. наук : 19.00.07. Байер Ольга Миколаївна. Київ., 2008. 140 с.
8. Бедрань Р. В. Виховання культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 2 (109). Серія : Педагогіка. Одеса. ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. С. 12–16.
9. Бурчик О. В. Групова казкотерапія в особистісно орієнтованому вихованні дітей . Вісн. Житомир, держ. ун-ту ім. І. Франка. 2005. № 25. С. 203–205.

10. Беленька Г. В. Здоров'я дитини – від родини : [кол. монографія]. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, М. А. Машовець. Київ : СПБ Богданова А. М., 2006. 220 с.
11. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України. Т. Є. Бойченко. Основи здоров'я і фізична культура. 2008. № 11-12.
12. Василевська О. І. Казкотерапія як засіб психолого-педагогічного впливу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. Київ. 2012. Вип. 39. С. 30-36.
13. Васильченко А. І. Казка як засіб виховання і розвитку дитини. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/13409/1/Tarnavska.pdf>. (дата звернення: 12.11.2023).
14. Гавриш, Н.В, Богуш, А.М., Варяниця, Л.О. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія. Луганськ: Альма-матер. 2006.
15. Годонюк В. С. Особливості самоствердження дитини дошкільного віку : теоретичний та емпіричний аспект проблеми. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : психологічні науки/голов. ред.О. Є.Блинова. Херсон, 2015. Випуск 4. С. 57-60.
16. Гридковець Л.Долаймо труднощі разом з дитиною. Казкотерапія дитячих проблем.Львів : Скриня : Монастир Редемптористів, 2013. 66 с.
17. Гренюк М.А. Актуальність розвитку письменницької майстерності вчителів молодших класів для написання казок. Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. для студ., магістрантів та молод. науковців (27-28 квітня 2017 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С. П., 2017. С. 240-243.
18. Дерев'янка С. П., Янченко Я. Казкотерапія як засіб дослідження емоційної креативності та емоційного благополуччя. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (30 вересня – 1 жовтня 2021 р., м. Херсон) / за наук. ред. О. Є.

Блинової, Н. І. Тавровецької. Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2021. С. 80 – 84.

19. Данилюк І. В. Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. Психологічний час опис. Київ. 2019. Т. 5, № 6. С. 161-173.

20. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Конспект лекцій : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. Кам'янець-Подільський : Вид-во Кам'янець-Подільського держ. педагогічного ун-ту, 2002. 96с.

21. Єнгалічева І. Казкотерапія як один із методів корекційно-розвиваючої роботи з педагогічно занедбаними дітьми. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2012. Вип. 25. С. 70-72

22. Заліток Л. М. Казкотерапія за Василем Сухомлинським. Інноватика у вихованні. 2017. Вип. 6. С. 99-106.

23. Замелюк М., Міліщук С. (2019). Казкотерапія як психологічний метод у роботі з дітьми дошкільного віку. Молодий вчений. (63). 41-44. URL : <http://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.63-1.8> (дата звернення: 12.06.2023).

24. Замелюк М. Казкотерапія як інноваційна здоров'язбережувальна технологія у просторі сучасного дошкільного закладу. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/13760> (дата звернення: 24.08.2023).

25. Заліток Л. М. Казкотерапія за Василем Сухомлинським. Інноватика у вихованні. 2017. Вип. 6. С. 99-106.

26. Зінкевич-Євстигнеєва Тетяна Дмитрівна URL : <https://lavkaba-buin.com/ua/author/tatbyana-zinkevich-evstigneeva/> (дата звернення: 28.03.2023).

27. Казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку. Авторські психотерапевтичні казки. Нетішин. 2015. 85 с.

28. Кошелівська Т.В. Корекція емоційно-вольової сфери дошкільників із затримкою психічного розвитку засобом казкотерапії. 2021. с. 85 URL : <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/12386/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%>

81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%9A%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2.%D0%92..pdf

(дата звернення: 12.11.2023).

29. Кошель А. П. Здоров'язбережувальні технології в закладах дошкільної освіти : навч.-метод. посібник для студ. спец. «Дошкільна освіта» працівників закладів дошкільної освіти та батьків. Чернігів : ФОП Баликіна В., 2017. 88 с. URL : erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3660 (дата звернення: 17.11.2022).

30. Кошель А. П. Формування культури здоров'я майбутнього вихователя дошкільного освітнього закладу у процесі професійної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Анна Павлівна Кошель. Глухів, 2015. 226 с.

31. Кошель А.П. Використання елементів арт-терапії в роботі з дітьми дошкільного віку. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 6 листопада 2020 р., Мукачево: МДУ, 2020. С. 251-254.

32. Кошель А.П., Наливайко Н.В. Використання казкотерапії в освітньому процесі закладів дошкільної освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», працівників закладів дошкільної освіти та батьків. Чернігів. ФОП Баликіна С.М.. 2021. 40 с.

33. Кошель А., Кошель В, Хоблова М, Наливайко Н. Казкотерапія як здоровязбережувальна технологія у роботі з дітьми дошкільного віку Inter Conf, 2021. URL : https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=bfsGOicAAAAJ&citation_for_view=bfsGOicAAAAJ:TFP_iSt0sucC (дата звернення: 12.11.2022).

34. Кошель В. М., Герман Н. В. Зміст і методика використання оздоровчих технології в умовах освітнього процесу закладів дошкільної

освіти : посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», директорів, методистів і вихователів закладів дошкільної освіти та батьків дітей дошкільного віку. Чернігів : ФОП Баликіна О. В., 2020. 60 с.

35. Кулачківська С. Є. Методи вивчення психічного розвитку дитини-дошкільника. Київ : Світич, 2003. 40 с.

36. Куцин Е. К. Казкотерапія в естетичному становленні дитини з вадами мовленнєвого розвитку. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія. 2019. Вип. 2(2). С. 57-60.

37. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : ОВС, 2002. 400 с.

38. Лісневська Н. В. Педагогічні умови створення здоров'язберезувального середовища в дошкільному навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Н. В. Лісневська. Київ, 2016. 24 с.

39. Локарева Г. В. Казкотерапія в підготовці соціальних педагогів до професійної діяльності: теорія і практика : монографія; Держ. ВНЗ «Запорізь. нац. ун-т» М-ва освіти і науки України. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 415 с.

40. Мельник Ж. В. Психологічні особливості становлення самосвідомості старшого дошкільника в процесі «відкриття» світудорослих : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Нац. пед. університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 20 с.

41. Мельник І. С. Особливості впливу взаємин з дорослими і однолітками на самооцінку старшого дошкільника : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07/Інститут психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2009. 198 с.

42. Мельничук І. В. Генезаемоційних особливостей у сучасних дітей. Наука і освіта. Одеса, 2002. № 5. С. 42-44.

43. Мельничук І. В. Генезаемоційних особливостей у сучасних дітей. Наука і освіта. Одеса, 2002. № 5. С. 42-44.

44. Мельничук І. В. Особливості емоційного розвитку дітей різного віку та статі. Науковий вісник Південно-українського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. 2002. № 11–12. С. 149-154.
45. Мушкевич М. І. Казкотерапія як метод психологічного супроводу сімей із проблемною дитиною. Психологічні перспективи. 2019. Вип. 33. С. 205-220.
46. Олексієнко В., Тітенко О., Юрченко Т. (2023). Використання елементів казкотерапії у роботі з дітьми в освітньому процесі закладу дошкільної освіти URL : <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/762> (дата звернення: 19.05.2023).
47. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : освітній посібник. Вид. 3-тє, виправ. Суми : Університетська книга, 2010. 352 с.
48. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.
49. Про дошкільну освіту. Закон України. Голос України. 28. 09. 2017р. URL : https://ua.censor.net.ua/news/novyuyi_zakonpro_osvitu. (дата звернення: 11.12.2022).
50. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. – Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] ; наук. Кер. О. Л. Кононко. Київ. ТОВ «МЦІФЕР–Україна», 2014. – 452 с.
51. Програма розвитку дитини дошкільного віку Українське дошкілля / О.І. Білан за заг. ред. О.В.Низковської. Київ. Мандрівець. 2017. 256с.
52. Програмно-методичне забезпечення URL : <https://sites.google.com/site/kabdoskiln/programno-metodicne-zabezpecenna> (дата звернення: 18.12.2022).
53. Приходько Ю. О. Генезис провідних ставлень дитини до шкільного віку як основи її особистісного розвитку : дис. ... д-ра психол. наук

: 19.00.07/Український держ. пед. Університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 1997. 428с.

54. Рень Л. В. Використання методу казкотерапії у процесі адаптації дітей з особливими потребами до умов освітнього закладу. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2020. Вип. 6 (162). С. 138–142.

55. Садова І. Казкотерапія – сучасний метод роботи з дітьми, які мають особливі потреби. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. Вип. 11. С. 293-298.

56. Саннікова А. В. Народна казка як засіб розумового виховання : 2021. 87 с. URL : erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9103 (дата звернення: 23.04.2023).

57. Сидоренко О., Кошель А., Кошель В. Деякі аспекти використання елементів казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки» № 26. 2023. URL :394-399. DOI 10.36074/grail-of-science.14.04.2023.072 <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1167> (дата звернення: 05.09.2023).

58. Сидоренко О., Кошель В. Використання елементів казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», працівників закладів дошкільної освіти та батьків. Чернігів. ФОП Баликіна С.М.. 2023. 60 с.

59. Смоляно Ю. М., Коршун Т. М. Підготовка майбутніх вихователів до використання сучасних естетотерапевтичних засобів у закладах дошкільної освіти. Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. Ч. 1. С. 85-87.

60. Стрілецька К. А. Казкотерапія як метод формування моральних якостей молодших школярів. Інноватика у вихованні. 2016. Вип. 3. С. 295-302.
61. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5 т. Т.3. Київ : Рад. шк., 1973. 510 с.
62. Теорія Ж. Піаже про інтелектуальний розвиток дитини URL : <https://alexus.com.ua/teoriya-zh-piazhe-pro-intelektualnij-rozvitok-ditini/#lw-rtoc2> (дата звернення: 05.09.2023).
63. Трегуб О. О. Казкотерапія в роботі практичного психолога ДНЗ. Таврійський вісник освіти. 2017. № 1. С. 255-260.
64. Українські народні казки / Упор. В.Г. Бойко. Київ: Веселка, 1977. 216с.
65. Український фольклор: Хрестоматія // Упоряд.: О.Ю. Бріцина, Г.В. Довженко, Н.С. Шумада К.: Освіта, 1997.
66. Філь О. Використання техніки «Казкові фігури» у казкотерапевтичній роботі зі студентами. Простір арттерапії : зб. Наук. Статей УМО, ГО 10.» Арт-терапевтична асоціація». Київ. 2009. Вип. 1 (5). С. 88-99.
67. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Вид. третє, перероб. і допов. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2013. 230 с.
68. Фрадинська А. П. Казкотерапія, як засіб психокорекції емоційної сфери молодших школярів. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2015. № 10. С. 66-68.
69. Цінько О.В. «Використання практичним психологом елементів казкотерапії у роботі з обдарованими дітьми» Посібник-Волочиськ. 2014. 107 с.
70. Черняева С.А. Психотерапевтические сказки и игры. URL : <https://knigogid.ru/books/465952-psihoterapevticheskie-skazki-i-igry/toread> (дата звернення: 18.04.2023).

71. Шалімова Л.Л. «Казкотерапія як засіб розвитку дошкільнят». Київ. Ранок. 2013. 160 с.
72. Шорохова О.А. Граємо в казку: Казкотерапія і заняття з розвитку зв'язного мовлення дошкільнят. Москва :ТЦ Сфера, 2006. 208 с.
73. Шульга Т. Психосоціальна роль казки у корекції вад розумово відсталості дитини URL : www.nbuv.gov.ua/old_jm/Soc_Gum/Vird/2011_13/PDF/26.pdf (дата звернення: 22.12.2022).
74. Шалімова Л.Л. «Казкотерапія як засіб розвитку дошкільнят». Київ. Ранок. 2013. 160 с.
75. Шестопал І. А. Казкотерапія як ефективний метод роботи психотерапевта з дітьми. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Психологія. 2020. Вип. 10. С. 143-147.
76. Шик Л. А. Казкотеріяв роботі з дошкільниками / Л. А. Шик. Київ. ВГ «Основа», 2012. 240 с.
77. Шинкарук В. І. Культура і освіта. Світоглядні аспекти // Філософія освіти в сучасні Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософія сучасної освіти та стан її розробки в Україні» Київ,1-3 лют. 1996р. Київ: ІЗМН, 1997. С. 15-24.
78. Шульга Т. психосоціальна роль казки у корекції вад розумово відсталості дитини. URL : www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vird/2011_13/PDF/26.pdf. (дата звернення: 22.12.2022).
79. Юдіна О. О. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до використання казкотерапії у вихованні молодших школярів : кваліфікаційна магістр. р-та студентки VI курсу, 66 групи, спец.: 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Чернігів, 2019. 91 с.
80. Яценко Л. В. Казкотерапія. Співпраця учителя, батьків і дітей : 2-й клас. Початкова освіта. 2018. № 2. С. 13-15.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

АНКЕТА для батьків «Казка в моєму житті»

Шановні батьки!

Будемо вам вдячні за участь в анкетуванні, що відбувається в межах проведення дослідження на тему: «Використання елементів казкотерапії у формуванні емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку».в нашому закладі дошкільної освіти.

Мета: виявити умови ознайомлення дітей з казками у сім'ї, перевірити партнерські стосунки між ЗДО та родинами вихованців групи; для організації дослідної роботи з метою виявлення впливу казкотерапії в умовах освітнього процесу в ЗДО і розробки методичних рекомендацій.

1. Чи є у вашій домашній бібліотеці казки:
 - а) українські народні;
 - б) казки народів світу;
 - в) сучасних авторів?

 2. Чи любить ваша дитина слухати казки?
 - а) так;
 - б) ні.

 3. Чи відвідуєте ви місцеву бібліотеку:
 - а) особисто;
 - б) разом із дитиною.

 4. Чи виникало у вас бажання: скласти власну казку?
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) це було давно.

 5. Чи хотіли б ви, щоб ваша дитина навчилася складати казки?
 - а) так;
 - б) ні.
- Якщо ваша дитина розповідає цікаву казку, то вона:

- а) наслідує голоси героїв твору;
- б) повторює міміку дійових осіб;
- в) відтворює поведінку героїв за допомогою жестів;
- г) відтворює голоси, міміку, жести героїв.

6. Чим ваша дитина любить займатись у вільний час?

- а) розглядати дитячі книжки;
- б) дивитись телевізор;
- в) конструює;
- г) малює.

7. Як ваша дитина виявляє своє захоплення від побаченого по телевізору, почутого, прочитаної книги?

- а) розповідає цікаві епізоди своїм друзям чи рідним;
- б) обіграє ситуацію з іграшками;
- в) придумує щось своє;
- г) зосереджено і замислено відтворює події в малюнку, конструюванні чи ліпленні.

8. Яким іграшкам віддає перевагу ваша дитина?

- а) купленим у магазині;
- б) зробленими кимось із рідних або власноруч.

9. Якщо ви займаєтесь цікавою справою, то ваша дитина:

- а) спокійно спостерігає;
- б) прагне допомогти;
- в) хоче зробити все сама.

10. Якщо ваша дитина розповідає цікаву казку, то вона:

- а) наслідує голоси героїв твору;
- б) повторює міміку дійових осіб;
- в) доповнює розповідь за допомогою жестів;
- г) відтворює все разом.

Дякуємо Вам за активну участь в анкетуванні!!!

ДОДАТОК Б

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ
КАЗКОТЕРАПІЇ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ У ЗДО
(КОНСУЛЬТАЦІЯ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ЗДО)**

Коли дитина слухає казку, то він занурюється в події, які в ній відбуваються і сильніше відчуває переживання героїв казки. Це створює можливість дитині поглянути на себе з боку. Повертаючись в реальний світ, він починає відчувати себе більш захищено та впевнено.

Найбільшою популярністю метод казкотерапії користується у педагогів дошкільних установ, оскільки допомагає:

- виховати, розвинути і навчити дітей продуктивним навичкам взаємодії з іншими людьми, налагодити взаєморозуміння в дитячому колективі,
- розвинути мову, вищі психічні функції: мислення, пам'ять, уяву.
- формування емоційного досвіду;
- подолання внутрішніх протиріч;
- отримання зразка поведінки в різних ситуаціях.

Фахівці радять почати використовувати казки з 2 років, оскільки молодші діти ще не в змозі провести найпростіший аналіз і розібратися в причинно-наслідкових зв'язках, тобто робота буде неефективною. А з 2 років цілком можна використовувати прості терапевтичні казки, які допомагають заспокоїти малюка, запобігти істеричу, дати приклад позитивної поведінки.

В 3 роки використовувати казкотерапію можна вже більш активно, в тому числі і в поєднанні з іншими методами арт-терапії.

Використовувані в рамках такої терапії жанри відрізняються різноманіттям, це не завжди казки.

Ось основні з них:

- билини, міфи, легенди, саги – ці 4 жанру найкраще підходять для роботи з підлітками;
- байки (мораль сформульована досить чітко, можна використовувати тексти не тільки Крилова, але і Езопа, Лафонтена);
- притчі (часто містять важливі життєві уроки, присвячені якійсь конкретній проблемі і можуть використовуватися для її опрацювання).

Іноді допустимо застосування і сучасних жанрів, наприклад детективів, фантастики – головне, щоб жанр відповідав смаку дитини.

Роботу з казками можна поєднувати з іншими формами і методами арт-терапії, що допоможе не тільки скорегувати поведінку малюка, але і викликати у нього живий інтерес, поліпшити настрій.

Отже, перш за все, гармонійно поєднується з казкою пісочна терапія. Пісок може стати своєрідною середовищем для відтворення чарівного світу. Граючи з піском, дитина створює власну реальність, в якій йому затишно і добре, в процесі гри завдяки так званій «казкової інтуїції» малюкові вдається знайти вихід зі складної ситуації.

До числа методів казкотерапії відноситься і малювання казки. За допомогою олівців, фарб, навіть пластиліну або глини дитина висловлює власні емоції з приводу почутого тексту. Ще одна форма роботи – самостійне написання (твір) казки, при цьому дитина може повністю придумати текст, запропонувати альтернативний варіант розвитку подій в уже готовій казці, подумати, що відбувалося після укладення – наприклад, як склалися долі героїв «Теремка» або чим стали займатися старий і стара з «Казки про золоту рибку», знову опинившись «біля розбитого корита». Подібне буде цікаво дошкільнятам в 5-6 років і дітям старшого віку.

Наступний варіант – драматизація, інсценування казок, їх постановка, яка допомагає дітям більш глибоко вжитися в образ персонажа, збагатити свій емоційний і поведінковий досвід. При цьому слід уникати нудного заучування ролі і чіткого слідування тексту – в подібних заняттях імпровізація набагато важливіше. Саме така форма роботи допоможе усвідомити власні недоліки на прикладі зображуваного персонажа, дізнатися, як можна їх перемогти, і зробити це.

Корисна і постановка лялькових спектаклів, що дозволяє розвинути мову, уяву малюка, його комунікативні навички та дрібну моторику. Домагаючись «пожвавлення» ляльки дитина з боку спостерігає за тими чи іншими формами поведінки, дивиться, до чого вони призводять, робить свої висновки. Також в процесі лялькотерапії він отримує можливість проявляти ті почуття і емоції, які недоступні йому в реальному житті або придушуються. Дітям постарше (6 або 7 років) можна запропонувати самостійне виготовлення ляльок – процес, що допомагає розслабитися.

Ще одна методика – «майстер казок», запропонований Зінкевич-Євстигнеєва. Згідно автору, існує 10 основних архетипів (наприклад, дорога, держава, роздоріжжі), використовуючи які, можна створити 50 казкових сюжетів, що і пропонується зробити дитині. «Майстер казок» представляє

собою колоду з 50 карт, кожна з яких наділена власним значенням. Використовуючи їх, можна створювати власні усні твори.

Ці методи нескладно використовувати і в домашній роботі, в цьому випадку глядачами «театральних» постановок або лялькового театру стають мами і тата, інші родичі.

Казкотерапія в дитячому саду займає особливе місце, оскільки саме діти найбільш легко і просто засвоюють норми поведінки, які показують головні герої казок.

ОСНОВНІ ВИДИ КАЗОК, ЇХ СТРУКТУРА ТА ТЕМАТИКА

У процесі казкотерапії використовують різні жанри та види казок. Серед жанрів можна визначити: притчі, байки, легенди, міфи, билини, казки, анекдоти та інші.

Казки залежно від своєї мети можуть бути діагностичними, коригувальними і психотерапевтичними.

Діагностичні казки застосовуються на початковому етапі казкотерапії, оскільки дозволяють діагностувати, виявити певні властивості особистості, проблеми, рівень розвитку необхідних знань про навколишню дійсність, життєві цінності тощо.

Після проведення діагностики використовуються казки, основною метою

яких є *корекція*, тобто зміна, розвиток необхідних навичок, умінь, набуття

знань, що можуть допомогти людині надалі. За допомогою коригувальної дії виявляється вплив на поведінку людини, формується позитивний стиль поведінки.

Наприклад, якщо проводиться сеанс казкотерапії із замкнутою, невпевненою в собі дитиною, у процесі діагностичної роботи з'ясовується, що причиною такої поведінки є не просто певні риси темпераменту, а дитячі страхи, то психолог, проводячи корекцію, використовує в своїй роботі такі казки, що допомогли б позбавити дитину них.

Після декількох сеансів казкотерапії дитина набуває упевненості в собі, їй легше впоратися зі своїми труднощами, спілкуватися з оточуючими.

Психотерапевтичні казки можуть застосовуватися як на завершальному етапі казкотерапії, так і на будь-якому іншому. Тобто вони можуть бути використані замість коригувальних або замість діагностичних. Основним завданням психотерапевтичних казок є дія не безпосередньо на образ мислення людини або її поведінку, а на сферу її несвідомого, тобто на її

духовну складову. Вони не дають конкретних готових відповідей на запитання, що хвилюють людину, а дозволяють їй самій знайти їх.

Особливістю цього виду казок є те, що вони здебільшого використовуються в роботі з дорослими, оскільки у дитини ще бракує знань, щоб самій знайти вихід із ситуації, що склалася, вона потребує допомоги і підтримки з боку дорослих.

Казки можуть класифікуватися залежно від того, ким вони написані. Існують авторські та народні казки.

Авторські казки складають казкотерапевти, батьки або вихователі залежно від того, у чому необхідно допомогти дитині, які проблеми необхідно розв'язати, яких навичок набути.

Народні казки – це казки різних народів світу, відомі всім із дитинства. Вони дуже важливі для дітей. Необхідно читати українські народні казки і казки інших народів, оскільки діти засвоюють із них не тільки моральні цінності, у них формується дружнє ставлення до інших народів, національностей. Ці самі казки дозволяють дитині дізнатися особливості побуту і культури інших народів.

Важливим критерієм для класифікації казок є вибір об'єктів або аудиторії, для якої вони призначені. Тут можливим є розподіл казок на індивідуальні та групові, спрямовані на дитячу аудиторію, підлітків і дорослих людей.

Групова казкотерапія застосовується здебільшого в дитячих садках і школах із дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку. Група дітей повинна містити від 3 до 10 осіб. Чим більше дітей у групі, тим важче відстежити проблеми кожної дитини і подолати складнощі в інтерпретації казок. Діти цього віку орієнтуються на думку однолітків і схильні до впливу більшості. Отже, доцільніше проводити казкотерапію індивідуально або в невеликих групах.

Казки, *призначені для дитячої аудиторії, підлітків і дорослих*, різняться своїми метою і проблемами, що порушуються в них.

Так, наприклад, казки, що використовуються в роботі з підлітками, спрямовані на подолання комплексу неповноцінності, поліпшення взаємин з однолітками і батьками.

Казкотерапія для роботи з дітьми спрямована на подолання дитячих страхів, підвищення самооцінки, розвиток творчих здібностей, соціальної компетентності, моральних якостей тощо.

Казки необхідно добирати залежно від мети, яку ставлять психолог, педагог і батьки; від ситуації, що склалася в житті дитини, її проблем, від бажаного результату процесу казкотерапії.

СТРУКТУРА КАЗОК

Кожна «чарівна» казка неоднорідна і складається з декількох взаємопов'язаних частин.

Перша частина, початок казки, знайомить читачів із сюжетом, основною темою, готує до подальших подій. Це –вступна теоретична частина.

її завдання – розкриття головної проблеми, висвітленої в казці; підготовка читача до відповіді про те, що читач може дізнатися з цієї казки і чого вона може навчити.

Основна частина – розвиток сюжету – відіграє практичну роль. Вона відображає позицію головного героя. У ній до кінця розкриваються:

1. проблеми, які доводиться розв'язувати героєві;
2. засіб (здебільшого – це казковий помічник), який допомагає героєві казки упоратися з труднощами, що виникають, і досягти поставленої перед ним мети;
3. ставлення головного героя до себе, його самооцінка; ставлення до навколишнього світу і тих казкових героїв, які його оточують.

З цієї частини казок дуже важливо зробити висновок, зрозуміти й усвідомити основні проблеми і труднощі героя, допущені ним помилки, щоб, маючи справу з подібними ситуаціями в реальному житті, по можливості, не припускати таких помилок самому, У дітей, які тільки-но починають вивчати життя, розуміння цих проблем відбувається більше на підсвідомому рівні, у дорослих же усвідомленіше, хоча компонент несвідомого, поза сумнівом, присутній.

Завершальною складовою кожної казки є *розв'язання проблеми, конфлікту*, що виник у другій частині. У ній герой долає всі труднощі, нагороджується долею за створене ним добро, а зло, що неодмінно присутнє в кожній казці, виявляється переможеним і покараним.

Кінець казки є найважливішим для дитини, оскільки саме наприкінці казки висловлюється її мораль і робляться необхідні висновки, що необхідно було донести до дитини зі всієї казки.

Таким чином, кожна казка є сукупністю структурних елементів, що допомагають здійснити основні функції казок і досягти поставленої мети. Поступово, проходячи з головним героєм усі етапи, дитина засвоює необхідні життєві цінності, учиться долати труднощі та розв'язувати проблеми.

ТЕМИ, ЩО ПОРУШУЮТЬСЯ В КАЗКАХ

Казки з різною тематикою обираються залежно від мети казкотерапії, від віку, індивідуальних особливостей дитини та конкретної ситуації.

Основною темою дитячих казок є боротьба добра зі злом. Такі казки образно розкривають перед дитиною головну проблему протиборства доброго і злого начал, Присутніх у кожному з нас. Вони вчать дітей доброти, чуйності, співчуття. З них дитина дізнається, що, здійснюючи хороші вчинки, роблячи добро не тільки близьким людям, але і навіть зовсім незнайомим, отримуєш винагородження, а, коли заподіюєш біль і зло, обов'язково будеш за це покараний, хай не людьми, але долею, яка незалежно від людини та її бажання розпорядиться по-своєму.

Також казки можуть бути спрямовані на боротьбу зі страхами. Ці казки застосовуються для роботи як із дітьми, так і з дорослими. Страх – це фізіологічна реакція організму на навколишню дійсність, він за своєю природою властивий кожному незалежно від його статі, віку, матеріального положення тощо.

Не можна однозначно сказати, що страх – негативне явище. Страх може, навіть, приносити користь людині, стимулюючи її життєві сили, її приховані ресурси для боротьби з різними труднощами в житті.

Якщо страх є безпідставним, починає спричиняти незручності, стає всеосяжним, тоді людина неодмінно потребує допомоги. Її можна надати, використовуючи казки.

Казки, спрямовані на позбавлення від страхів, за допомогою яскравих образів і сюжетів ненав'язливо пояснюють, що не слід боятися невідомого і незрозумілого, необхідно всього лиш придивитися до дійсності – і все стане не таким уже і страшним.

Наступною темою казок є позбавлення людини від негативних особливостей, які їй заважають, наприклад агресії.

Не варто забувати, що агресія є в кожній людині, але якщо вона виявляється в міру і тільки з потреби – це норма, якщо ж вона заважає повноцінному спілкуванню з оточуючими, адаптації до змінних умов, то необхідно працювати над собою, намагаючись поводитись інакше.

У кожній казці обов'язково присутній негативний герой, який проявляє свою агресію стосовно інших героїв. Саме на прикладі таких негативних героїв дитина розуміє, що своєю агресією можна зашкодити не тільки іншим людям (казковим героям), але, в першу чергу, собі. Тобто агресія має властивість бумеранга – повертатися в початкове положення, в цьому випадку – до агресивної людини. Коли ж людина творить добро, вона

викликає у інших людей тепле і позитивне ставлення. Не дарма всі казки завершуються перемогою добра над злом.

Не менш важливими є казки, спрямовані на підвищення самооцінки дитини, що розвивають у неї впевненість у собі. Самооцінка і віра в себе безпосередньо залежать від образу мислення людини, від її уявлень про щастя і від бажання його досягти. На прикладі таких казок дитина розуміє, що, для того, щоб досягти своєї мети, не обов'язково бути найрозумнішим і найгарнішим, щастя залежить зовсім не від цього, а від віри в себе і завзятості в розв'язанні поставлених завдань.

Казки, спрямовані на розвиток у дитини сміливості, рішучості та завзятості в досягненні своєї мети, тісно пов'язані з іншими видами казок. Необхідно спочатку розібратися в причинах: чому дитина проявляє боязкість і нерішучість у своїй поведінці та спілкуванні. Причин може бути багато. Наприклад, це може відбуватися через те, що дитина боїться засудження з боку однолітків. У такій ситуації дітям необхідні казки, у яких вони могли б дізнатися, що їхні слова і вчинки не стануть предметом засудження, а їхні думки є важливими і не мають бути осміяні.

Невпевнена поведінка дитини може свідчити про деякі особливості прояву темпераменту. У такому разі дитині необхідно читати казки, безпосередньо спрямовані на розвиток сміливості та впевненості в собі. Наприклад, такі, в яких герой винагороджується за свою активність і сміливість.

Боязкість у поведінці дитини може бути пов'язана зі стресом. Багато хто помилково вважає, що таке напруження можливе тільки в житті дорослих людей, але насправді це не так. До стресових ситуацій діти теж схильні, просто через свій вік вони ще не можуть пояснити нам, дорослим, у чому полягає їхня причина. Якщо батьки помітили у дитини боязкість і невпевненість у поведінці, сором'язливість, яких раніше не помічали, то слід їй більше читати казок із позитивним змістом, з яких легко зрозуміти, що життєві труднощі не існують одвічно, усі печалі та тривоги минають, і все завершується добре.

Прихованою темою деяких казок може бути їхня спрямованість на розвиток у дитини фантазії та творчих здібностей, що особливо необхідно в ранньому віці. Прикладом може бути казка про Царівну-Жабу. Головна героїня знаходила вихід зі складних ситуацій, вона не просто виконувала те, про що її просили (наказували), а ставилася до цього неординарно, проявляючи фантазію і творчі здібності.

Такі казки вчать дітей не пасувати перед труднощами, проявляти кмітливість і фантазію для розв'язання проблем. Чим більше дитина

слухатиме і читатиме таких казок, тим природнішим для неї буде творчий підхід до будь-якої справи.

Діти зможуть утілити свої мрії та бажання в життя тільки в тому випадку, якщо батьки і вихователі розвиватимуть у них здібності, що допоможуть їм багато чого досягти.

Звісно, це не всі теми, що можуть порушуватися в казках, вони добираються для кожної людини індивідуально, зважаючи на потреби.

Підбиваючи підсумок, можна зробити висновок про те, що майбутнє наших дітей – цілком у руках дорослих. Тільки завдяки дорослим та їхній активності діти засвоюють необхідні для них знання і набувають основних навичок.

Розвиваючи дітей за допомогою казок, батьки та вихователі допомагають їм краще адаптуватися в навколишній дійсності, долати труднощі та проблеми, що виникають у житті.

ДОДАТОК В

**ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ З МЕТОЮ ВПЛИВУ НА
ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВУ СФЕРУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА
ДОПОМОГОЮ КАЗКОТЕРАПІЇ**

Тема. Галявина казок

Категорія учасників: діти молодшого дошкільного віку, батьки.

Анотація проекту

Як свідчить практика, сучасна дитина отримує значний обсяг небажаної інформації з телебачення, вулиці, а також із дитячої літератури, а батьки, на жаль, сьогодні приділяють замало уваги сімейному вихованню, мають недостатні знання з теорії та практики дошкільного виховання. Для розв'язання цього питання та проблеми виховання творчої особистості потребуються нестандартні форми педагогічного впливу як на дітей, так і на батьків. Таким засобом є казкотерапія.

Для того щоб малечі було цікаво пізнавати навколишній світ з усіма його таємницями і загадками, у цьому проекті використовуються поради відомого педагога В. О. Сухомлинського, а також його цікаві казки та оповідання. Після того, як діти почують казку, їм подобається інсценувати казку, відгадувати загадки, розв'язувати проблемні ситуації, виготовляти власноруч подарунки.

Ігри-емпатії, що використовуються в проекті, учать дітей відчувати настрій, сутність, характер казкового героя, людини чи об'єкт природи. Спільне виготовлення батьками та дітьми книжок-малюток, іграшок викликають у малюків радість, щастя, бажання грати з ними. Твори, рекомендації В. Сухомлинського стали дійовими помічниками батькам у розв'язанні багатьох складних питань виховання дітей.

Мета: розвивати уявлення дітей про ввічливість взаємодопомогу, дружбу; учити знаходити розв'язання проблемних ситуацій; виховувати культуру поведінки та бажання творити добро.

Об'єкт: казки В. О. Сухомлинського, художнє слово.

Завдання:

- бачення зображення духовного світу героя;
- реальне сприйняття світу;
- виховання щирості почуттів;
- прагнення того, щоб діти не були байдужими всього живого, до чужого горя;
- розв'язання проблемних ситуацій;
- естетичне виховання дітей;

- розвиток творчих здібностей дошкільників.

Прогноз: використання ігор-імпатій та гри-драматизації, як засобів розвитку творчості та індивідуальності дитини; організація спільної діяльності педагогів та батьків.

Прогнозований результат: цей проект дозволить розвивати морально-етичні почуття дітей та батьків, викликаючи бажання творити добро; зацікавить батьків використовувати твори В.О. Сухомлинського у вихованні дітей.

Учасники: педагоги, вихованці, батьки.

Результатом роботи з дітьми є сформованість початкових умінь малюків у розв'язуванні морально етичних проблем.

План реалізації проєкту

Етапи реалізації проєкту	Види діяльності (заходи)	Оформлення результатів
Підготовчий (аналітичний, мотиваційний)	1. Формування теми проєкту. 2. Визначення мети та завдань проєкту. 3. Діагностичне обстеження дітей (із теми проєкту)	Тема, мета, завдання. Результати обстеження
Проектувальний, (діяльнісний)	1. Читання творів В. О. Сухомлинського. 2. Бесіда за змістом. 3. Розв'язання проблемних ситуацій. 4. Драматизація казки. 5. Робота з батьками «За круглим столом». 6. Консультація для батьків «Розвиток мовленнєвої творчості дітей у процесі роботи з казкою в сім'ї». 7. Анкетування батьків. 8. Знайомство батьків із творами В. О. Сухомлинського. 9. Підготовка атрибутів до казок. 10. Спільне виготовлення батьками і дітьми м'яких іграшок до казок В. О. Сухомлинського та книжок-малюток. 11. Придумування разом із дітьми нової казки.	Конспекти занять, ігри-емпатії: «Котику соромно», «Злякалися собаки», «Лялька захворіла», «Веселі горобці»
Підсумковий (узагальнення, презентація)	1. Діагностика компетентності дітей (порівняно з початком роботи). 2. Презентація проєкту 3. Розробка плану дій щодо подальшого функціонування проєкту.	Результати діагностування. Конспект презентації План заходів.

ЗАНЯТТЯ № 1

Тема. ІНСЦЕНІЗАЦІЯ КАЗКИ

В. О. СУХОМЛИН СЬКОГО «ЯК КОТОВІ СОРОМНО СТАЛО»

Програмовий зміст: ознайомити дітей із новою казкою В. О. Сухомлинського; учити розуміти її зміст, характеризувати героїв казки, оцінювати їхні вчинки; учити розв'язувати проблемні ситуації; розвивати співчуття, бажання допомагати іншим; розвивати дрібні м'язи рук; виховувати бажання робити добро.

Матеріал: ляльковий театр: паркан, кіт, горобці дощечки; солоне тісто для ліплення.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Діти, прислухайтесь! Ви щось чуєте? Що це за звуки? Так, це котик нявчить. Але він не просто нявчить, він плаче. Як ви гадаєте, чому може плакати котик? *(Відповіді дітей.)*

– А вам цікаво дізнатися, що трапилось із ним? Тоді дивіться.

Постановка лялькового театру «ЯК КОТОВІ СОРОМНО СТАЛО»

Вихователь:

- Який настрій був у kota спочатку?
- Що кіт почув?
- Що з ним трапилось потім?
- Чому котові стало соромно?
- Що робили горобці?
- Чи правильно вчинив котик?
- Вам шкода kota?
- Чому?
- Уявіть собі, що йшла Кароліна, спіткнулась і впала, їй боляче, бо вона забилася і плаче. Якими є ваші дії?
- Напевно ви сміялися б?
- Чому, ні?
- Що зробили б?

Учитель пропонує дітям розіграти ситуацію.

– Діти, як ви гадаєте, навіщо котик хотів упіймати горобчика? Давайте з вами відтворимо все, як було.

Психогімнастика «ЯК КОТОВІ СОРОМНО СТАЛО»

Діти жестами і мімікою відтворюють зміст казки.

Вихователь. Діти, а якби кіт зловив горобця, які почуття у вас виникли б? Котик голодний. Що робити? А давайте ми і наліпимо з вами пирогів. Ось у мене вже тісто готове!

Вихователя демонструє спосіб ліплення пирогів, пропонує закріпити дії щодо приготування пирогів у грі.

Самостійна робота дітей.

Вихователь. Як ви пригощатимете кота?

Від ваших пирогів у кота поліпшився настрій. А який настрій маєте ви? Давайте ми запросимо кота до нас у садочок. Нехай він живе з нами в групі.

- Як ви його назвете?
- Чи подобається вам котик?
- Як ви вважаєте, яку справу ми з вами зробили?
- Як потрібно гратися з котом?
- Грайте дружно і покажіть котикові групу.

ЗАНЯТТЯ № 2

Тема. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЧЕРЕЗ КАЗКОТЕРАПІЮ

Програмовий зміст: продовжувати вчити дітей вітатися, бути ввічливими, говорити добрі, лагідні слова; учити вигадувати нові казки за допомогою вихователя; викликати бажання співчувати людям, які потрапили в біду, чужому горю; учити дружити; розвивати зв'язне мовлення, мислення, фантазію; виховувати любов до казок, дружні стосунки між дітьми.

Матеріали: ширма, іграшкова Баба-Яга; квіти, іграшки звірят; магнітофон, касета з дитячими пісеньками.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Діти йдуть до «Кімнати казок» у пошуках казки.

Вихователь. Діти, здається, що не тільки ми і вами шукаємо казку. Подивіться, скільки гостей разом із нами бажають знайти казку.

Ми візьмемося за руки,

Веселіше стане нам,

Бо у групі всі ми друзі,

Усмішки даруєм вам.

Діти дарують усмішки гостям.

Вихователь Треба разом привітатись!

Діти Добрий день!

Вихователь Дружно голосно сказати...

Діти Добрий день!

Вихователь Вліво, вправо поверніться, Своїм друзям усміхніться.

Діти Добрий день!

Вихователь Дружно всі, не відставайте.

Діти Добрий день!

Вихователь. Діти, сідайте тихенько, будь ласка! Здається, я щось чую. Можливо, це до нас іде казка?

З-за ширми з'являється Баба-Яга.

Баба-Яга. Хто це тут галасує? Хто не дає мені спокою? Чого сюди прийшли? Що вам тут потрібно?

Вихователь. Добрий день, шановна! Ви пробачте нас, будь ласка, ми не хотіли вас турбувати! Ми шукаємо казку, ви не зустрічали її?

Баба-Яга. Що, що? Казку? Як же ж мені набридли ваші казки! Немає їх! Я їх зачаклувала, є тільки одна казка—це я, це про мене казка, і в казці тільки я одна. І не зліть мене!

Вихователь. Діти, Баба-Яга зла чи добра? А в казках вона яка? А хочете злу, недобру, погану казку? Знаєте, діти, адже Баба-Яга не завжди була злою. Колись вона була маленькою, гарненькою дівчинкою. Але одного разу дівчинка впала, зламала ніжку і нога у неї стала кривою, некрасивою. Деякі діти і дорослі почали сміятися та глузувати з дівчинки. А чи можна сміятися над чужим лихом, бідною? От дівчинка і замкнулася в собі, припинила дружити з дітьми, злилася, накопичувала в собі все більше зла і врешті-решт стала злою, некрасивою, почала капостити. А давайте ми спробуємо сказати добрі лагідні слова Бабі-Ягі, а ще краще подаруємо «квіти доброти». У мене є квіти, ви візьмете по одній квітці та подаруєте її Бабі-Язі з лагідними словами.

Дидактична гра «КВІТИ ДОБРОТИ»

Діти збирають квіти і дарять їх Бабі-Язі, промовляючи добрі, лагідні слова.

Вихователь (*звертаючись до Баби-Яги*). Ну що, тобі сподобались слова дітей?

Баба-Яга. Як давно я не чула таких приємних слів! А квіти мені ніколи в житті не дарували. Дякую вам!

Вихователь. Діти, а давайте ми ще подаруємо бабусі нову добру казку про неї. А придумаємо ми її самі. Чи хотіла б ти мати про себе добру казку?

Баба-Яга. Так, дуже хотіла б! Я тоді всі казки відпущу.

Вихователь. Тоді слухай!

Жила-була собі Баба-Яга. Жила вона... Діти, де вона жила? І була Баба-Яга сама-самісінька, не мала вона друзів. І було їй... Діти, як ви вважаєте – весело чи сумно? Покажіть, як сумно. Одного разу прокинулася Баба-Яга і вирішила піти шукати друзів. І пішла вона... Куди пішла Баба-Яга? І зустріла... І каже йому... А вовк відповідає... І запитав вовк... А бабуся відповідає... А вовк запропонував... Пішли вони далі. Дорогою бачили... і зустріли... І ніколи наші друзі не сварилися.

Весело було нашим друзям. А коли весело, то завжди хочеться співати, танцювати. Давайте і ми з друзями затанцюємо. Утворіть коло!

Танок.

Вихователь. Діти, вам сподобалася ваша казка? Вона добра чи зла? Діти, як ви краще почуваєтеся: коли дружите чи коли сваритесь? Тож давайте дружитимемо і ніколи не ображатимемо одне одного.

ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ПЕТРИК, СОБАКА І КОШЕНЯ

Маленький хлопчик Петрик ішов стежкою в саду. Бачить: біжить назустріч чорний кудлатий собака. Петрик злякався, хотів тікати. Та раптом до його ніг притулилося маленьке кошениачко. Воно втекло від собаки й просило Петрика: «Захисти мене, хлопчику від цього страшного звіра!» Стоїть Петрик, дивиться на кошеня, а воно підняло голову до нього і жалібно нявчить. Петрикові стало соромно перед кошениачком. Він узяв його на руки, розгнівався на собаку і пішов на зустріч. Собака зупинився, злякано подивився на Петрика і сховався у кущах (Б. О. Сухомлинський).

Проблемні запитання:

- Як ви вважаєте, чому собака злякався Петрика?
- Чи соромно злякатися собаку?
- У вашому житті траплялися подібні випадки?
- Як ви поведетеся перед небезпекою?

Загадка

Ні старому, ні молодому не дасть приступитися додому. (*Собака*)

Народна мудрість

- Сміливого куля боїться, сміливого спис не бере.
- Один за одного триматися – нічого в житті не боятися.

Скоромовка

Петро посіяв просо, просо поспіло, пташки прилетіли, просо поїли.

ДРУЗЯКИ

Кіт з Рябком були друзяки:

Котик нишком у собаки

Брав щоразу м'ясо, сало,

А Рябко зітхав у тузі:

«Хай бере, на те ми друзі».

Діти, ви скажіть мені,

Друг Рябкові кіт чи ні?

ЯК КОТОВІ СОРОМНО СТАЛО

Вийшов кіт на поріг. Мружитья від ясного сонечка. Аж чує: горобці зацвірінькали. Принишк, насторожився. Тихенько пробирається до тину. А там горобці сидять. Підкрався до самого тину, та як плигне. Хотів горобця схопити. А горобчик – пурх та й утік. Кіт перелетів через тин та в калюжу. Вискочив мокрий, брудний. Чалапає додому. Соромно йому. А горобці позліталися з усього подвір'я, над невдахою шугають та цвірінчать. Сміються над котом (В. О. Сухомлинський).

Народна мудрість

Не копай другому яму, бо й сам упадеш.

Загадки

- Маленький хлопчик у сірій свитинці – по дворах стрибає, крихти збирає. (*Горобець*)
- Ліг вусатий, а встав горбатий. (*Кіт*)

КИЦЯ МУРА

- Киця-мура,
- Де ти була? –
- У бабусі
- Що робила?
- Миски мила:
- Дві помила, дві розбила
- Баба голову набила.

Подарунок для котика (завдання для батьків і дітей)

З допомогою дорослого слід зробити мисочку д котика.

1. З пластикової пляшки відрізати дно, ви отримає мисочку.
2. Обклеїти край мисочки за допомогою кольорового паперу.

Відгадай настрої kota. Дай кличку котові

СОНЦЕ І СОНЕЧКО

Восени заховалось сонечко під корою дерева. Спить собі комашка. Не страшні їй ані морози люті, ані вітри студені. Спить сонечко, і сниться йому теплий, сонячний день, легенька хмарка на блакитному небі, яскрава веселка.

Серед зими трапилась тепла сонячна днина. Тихо в лісі, вітру немає. Нагріло сонце міцну кору. Спекотно стало сонечкові. Прокинулась комашка, солодко позіхнула, визирнула з-під кори. Хотіла вже було розправити крильця і полетіти, та сонце застерегло: «Не вилазь, сонечко! Сховайся у свою теплу постіль. Рано тобі ще лігати. Загинеш! Мої промені теплі, та мороз підступний – уб'є тебе. Ще будуть і завірюхи, і вітри холодні, і морози тріскучі».

Сонечко послухалось доброго слова. Подихало свіжим повітрям і залізло знову у свою постіль (В. О. Сухомлинський).

Народна мудрість

- Поспішиш – людей насмішиш.
- Сім раз одмір – один раз одріж.

Загадка

- Голуба хустина, жовтий клубок,
По хустині качається, нам усміхається. *(Сонечко)*

Закличка

Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко.

ЗДРАСТУЙ, СОНЕЧКО!

Я всміхаюсь сонечку:

– Здрастуй, золоте!

Я всміхаюсь квітоньці –

Хай вона цвіте!

Я всміхаюсь дощику:

– Лийся, мов з відра!

Друзям усміхаюся –

Зичу їм добра!

Завдання для дітей «Веселий клубочок»

За допомогою ниток жовтого кольору викласти колу зображення сонечка.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЕКТУ «ГАЛЯВИНА СІМЕЙНИХ УСПІХІВ»

Мета: продовжувати вчити дітей розв'язувати проблемні ситуації; закріпити знання казок В. О. Сухомлинського; розвивати логічне мислення, зв'язне мовлення, артистичність; виховувати бажання розігрувати казки, бути справедливими, дружними; залучати батьків до виховного процесу дітей, а також співпрацювати з дитячим садочком.

ХІД ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Вихователь. Діти, ми з вами потрапили на галявину. Що росте на галявині? Так, квіти. Але ця чудова галявина незвичайна. Як ви вже помітили, на ній знаходяться гості та ваші батьки. Що ви повинні зробити? Так, привітатися.

– Діти, як ви гадаєте, на кого чекають ці казкові квіти? (*Відповіді дітей.*)

Вихователь. Квіти завжди чекають на сонечко, дощик, комашок. А наші квіти чекали саме на вас, бо вони незвичайні. Ми потрапили на Галявину Сімейних Успіхів. Ця квіточка містить загадки – назви казок. Відгадайте їх!

Гарний спів у цього птаха,
Та в матінки гарніший.
Хоч кричить вона: «Кра-кра!»,
Мені він наймиліший! (*«Соловей і Вороненя»*)
Ось приїхала вже ненька,
Не було її давненько.
Доньки радо зустрічають,
Слова гарні промовляють.
Ну, а сьома не вітає,
Просто мамі помагає. (*«Сьома дочка»*)
Опустіла навколо земля,
Вже не чути пісні солов'я.
З криниці не можна напиться –
Перестало джерельце в ній битися,
Тепер воно вже без води.
Хто ж накоїв такої біди? (*«Камінь»*)
На калині, у садочку,
Він співав свої пісні.
А рогатий жук подумав:
«Чи не заспівать мені? « (*«Соловей і Жук»*)

– А які твори В. О. Сухомлинського ви ще знаєте? А на цій квіточці сидить котик і плаче. З якої він казки В. О. Сухомлинського? Чому він плаче? Як би ви назвали kota? Настрій котика змінювався впродовж усієї казки. Давайте його відтворимо.

Психогімнастика «ЯК КОТОВІ СОРОМНО СТАЛО

Діти мімікою, рухами і жестами відтворюють дії казки.

Вихователь. Чому горобці сміялись над котиком? Уявіть собі, що дівчинка Катруся каталася на лижах і впала. Поруч стояв хлопчик і сміявся з Катрусі. Як ви можете оцінити вчинок хлопчика? Як би ви вчинили?

Вихователь пропонує дітям розіграти ситуацію.

– Молодці, діти! Сподіваюся, що ви завжди допомагатимете іншим. Ця квітка хоче з вами пограти.

Творча гра «ДОКАЖИ СЛОВО»

У дитячий садок завітала новенька дівчинка. Вона зайшла до групової кімнати і тихо сказала... Діти радісно і голосно відповіли їй...

«Як її звати?»—подумали діти, а Сергійко запитав...

• Наталочка,— відповіла дівчинка.

Максимко – увічливий хлопчик, тому він запропонував дівчинці стілець і сказав... Наталочка сіла і відповіла... Діти почали гратися. Та ось Іринка ненавмисне штовхнула Наталочку, повернулася до неї і сказала... Швидко минув день, уже час додому повертатися. Наталочка попрощалася з дітьми. Вона сказала... Діти відповіли їй...

— Що ви відчуваєте, коли до вас ввічливо звертаються?

– Що буде, якщо люди не говоритимуть одне одному ввічливі слова?

Гра «СКАЖИ ПЕСТЛИВІ СЛОВА»

Діти утворюють коло, беруться за руки, по черзі повертаються одне до одного і ласкаво називають сусіда по імені.

Вихователь. Я сподіваюся, що ви завжди будете ввічливими, дружними, добрими дітьми. Ця квітка щось шепоче. Послухайте!

В полі, в лісі, навкруги –

Скрізь у мене вороги.

Часом лізу я у шкоду,

їм капусту на городах,

Моркву, ріпу, буряки.

Відгадайте, хто такий? (*Заєць*)

Тисяча овець,

А між ними

Один баранець. (*Зорі, місяць*)

Яку казку вам нагадують ці загадки? Давайте ми переглянемо її.

Інсценування казки «ЗАЙЧИК І МІСЯЦЬ» (В. О. Сухомлинський)

Ведучий (дорослий). Холодно взимку зайчикові, тому він вибіг на узлісся, а вже настала ніч. Мороз тріщить, сніг проти місяця блищить, холодний вітер з яру повіває. І звернувся зайчик до морозу...

Зайчик (дитина). Морозе-морозенку, не лютуй так, бо мої лапки зовсім померзли, і всього вітром продуло.

Мороз (дорослий). Не можу я не лютувати. Зараз зима – моя пора, а настане весна, прожене мене. Піди попроси, щоб вітер не дув, тоді буде тепліше.

Ведучий. Повернувся зайчик мордочкою до вітру та й попрохав...

Зайчик. Вітерцю пустотливий, не дми таким холодом, дай мені зігрітись!

Вітер (*дитина*). Не можу, зайчику, не думати! Я виконую наказ бабусі Зими. Зараз вона володарює. Піди попроси місяця, нехай зігріє тебе своїми промінцями.

Ведучий. Сів зайчик під кущиком, простяг лапки до місяця, просить...

Зайчик. Любий, місяцю, погрій мене своїми промінцями, бо довго ще сонечка чекати.

Місяць (*дитина*). Мої промінчики не зігріють тебе. Та я знаю, як тобі допомогти. Іди полем, я тобі дорогу освітлю, прямуй до великої копиці сіна.

Ведучий. Попрямував зайчик до копиці сіна, зарився в неї, усміхається до місяця.

Зайчик. Спасибі, любий місяцю! Тепер твої промені теплі-теплі.

- Діти, вам сподобалась казка?
- Хто ж допоміг зайчикові?
- Хіба промені місяця гріють?
- Чому зайчикові стало тепло?
- Які ви знаєте прислів'я про дружбу?

(Друзі пізнаються в біді.

Поміч у свій час, як дощ у засуху.

Не май сто рублів, а май сто друзів.

Хто вміє дружити, той у щасті буде жити.)

Вихователь. Остання квітка чекає на вас із батьками. Кожна сім'я виготовила сюрприз для групи. Тут і іграшки, і книжечки-малютки. Вам подобається? До яких творів В. О. Сухомлинського ці книжечки?

Батьки разом із дітьми розповідають, до яких творів виготовлені книжечки.

– А іграшки?

Розповідають про іграшки.

- Що ми робитимемо з книжечками? *(Дивитимемося, читатимемо, складатимемо власні казки.)*
- А навіщо нам іграшки? Давайте ми візьмемо їх до групи та обіграємо.

Діти ведуть батьків з іграшками до групи.

ЗАНЯТТЯ № 5
Тема. ІНСЦЕНІЗАЦІЯ КАЗКИ
Казкотерапевтичне заняття за казкою
«Півник і двоє Мишенят»

Програмовий зміст Навчальна: закріпити знання дітьми змісту казки «Півник і двоє Мишенят», виділяти і правильно називати персонажів казки, дотримуватися послідовності при переказуванні казки; розвивати вміння відгадувати загадки про тварин (персонажів казок), спираючись на їх характерні ознаки; учити розуміти емоційні переживання персонажів на картинках, правильно їх показувати і називати корекційно-розвиткова: корекція мовленнєвої діяльності, пам'яті, мислення, уваги, сприйняття, емоційної сфери та координації рухів. виховна: виховання працелюбності, доброго ставлення дітей один до одного, взаємодопомоги.

Устаткування: зображення та ляльки тварин, ілюстрації до казки «Півник і двоє мишенят», маски-наголовники мишенят, ілюстрації до гри: «Хто в якій казці живе», будиночок з фанери, магнітофон.

Хід заняття:

1. Організаційний момент.

Школярі заходять до кімнати.

2. Ритуал входження в казку.

Колективна вправа. Учні стають у коло, беруться за руки і вихователь промовляє: «Сьогодні ми з вами за допомогою цього чарівного м'ячика помандруємо у казку. Якщо ви готові до цієї мандрівки, передайте м'ячик один одному по колу». (Діти передають м'яч один одному і він повертати до вихователя.)

Діти чують стук в двері і звуконаслідування «няв». Педагог звертається до них із питанням: «Діти, хто це?». Школярі відповідають.

З'являється Котик, який по черзі вітається з кожною дитиною.

Він повідомляє дітям, що хоче разом з ними пограти у цікаву гру «Відгадай» і запитує їх дозволу.

3. Відгадування школярами загадок.

Кіт загадує дітям загадки, а відгадки-ляльки з'являються у віконці будиночка в разі правильної відповіді.

У норі хатинку має Пара довгих вушок, хліб, сирочок полюбляє.

Сіренький кожушок,

По підлозі тишком-нишком

Бігає сіренька...(мишка)

Живе вона на болоті.

Лиходій і забіяка,

Зелена, як трава.
 «Ква-ква-ква-ква-ква-ква!» (Жабка)
 Буже схожий на собаку.
 І цілий день нам чути:
 Він з'явився – ліс замовк,
 Це лихий і лютий (вовк)

При цьому кожен персонаж передає свою характерну ознаку (голос або звуконаслідування, спосіб пересування).

Потім Кіт продовжує загадувати загадки, але тепер відгадки – це наочні картинки. В разі правильної відповіді педагог демонструє картинку і прикріплює її на дошці. Діти ще раз називають відгадку-зображення.

У кущах вона ночує
 І на зайчика полює.
 Вся руденька ця сестричка,
 А зовуть її ...(Лисичка)
 Влітку медом ласував,
 Досхочу малини мав,
 А як впав повсюди сніг
 У барлогу спати ліг (Ведмідь)
 Ніч. Злодюжки довгохвості
 До комори ходять в гості.
 Хвять торбинку із зерном
 Хвіст з узором,
 Чоботи зі шпорами,
 На пліт вилітає

«Ку-ку-ріку» всіх І в шпаринку шусь бігом (Миші) вітає. (Півник)

Кіт:

Ви молодці! Правильно відгадали всі мої загадки. Тепер уважно подивіться на два останні малюнки. (Педагог залишає на дошці малюнки із зображенням півника та мишенят). Хто на них зображений? (Відповіді дітей). Пригадайте казочку, в якій розповідається про півника та мишенят. Як вона називається?

Діти, розкажіть мені цю казочку ще раз, будь ласка.

4. Переказ казки «Півник і двоє мишенят» дітьми.

Діти за допомогою педагога по черзі розповідають казку. На дошці послідовно з'являються ілюстрації до неї.

5. Фізкультхвилинка.

Звучить пісенька «Печу печу хлібчик», діти танцюють і співають.

Спечем спечем хлібчик Дітям на обідчик.

Найбільшому – хліб місити,
 А тобі – воду мносити,
 А тобі – в печі палити,
 А тобі – дрова рубати.
 А малому – замітати.
 Тільки хліба напекли,
 Танцювати почали.

6. Аналіз казки.

Педагог ставить дітям питання:

- Хто жив у хатинці?
- Хто знайшов колосок?
- Що зробив Півник із колоском?
- Що робили в цей час Мишенята?
- Чому мишенята прийшли до столу?
- Що сказав Півник Мишенятам?
- Що зробили Мишенята?
- Який настрій був спочатку у мишенят? Знайдіть картинку, на якій зображено веселих Мишенят.
- Чому Мишенятам стало соромно? Знайдіть картинку, на якій зображено присоромлених Мишенят.
- Яким був Півник?

7. Гра «Покажи казкового героя».

Педагог:

Діти, давайте зобразимо персонажів казки.

Спочатку школярі рухами показують дії Півника. (Півник молотить колосок, месе зерно до млина, місить пиріжки).

Потім учні отримують маски-наголовники мишенят.

Педагог:

Пострибайте як мишенята. Покажіть радісних мишенят. Покажіть як мишенята соромляться. Чому вони засоромились?

8. Гра «Хто в якій казці живе».

Кіт пропонує вибрати з наявних картинок персонажів казки «Півник і двоє мишенят» (є зайві картинки, діти їх повинні виділити).

Кіт: Діти, назвіть ще раз героїв казки «Півник і двоє мишенят». Хто вам сподобався найбільше? Чому?

9. Підсумок заняття.

Прощання з Котиком. Він дякує дітям за казку і гру. Хвалить їх за правильне виконання завдань. Діти спільно з педагогом домовляються з Котиком про нову зустріч і прощаються з ним.

ДИДАКТИЧНІ ПРИЙОМИ РОБОТИ З КАЗКОЮ У ЗДО ТА СІМ'Ї

1. Аналіз казок

Мета: усвідомлювати; інтерпретувати те, що приховане за кожною казковою ситуацією, за конструкцією сюжету, за поведінкою героїв.

Наприклад, для аналізу обирається відома казка.

Після прослуховування казки дітьми їм ставиться низка запитань:

- Як ви вважаєте, про що (про кого) ця казка?
- Хто з героїв вам найбільше сподобався (не сподобався)?
- Як ви гадаєте, чому той або інший герой здійснював ті або інші вчинки?
- Придумайте, що було б, якби головний герой не зробив певного вчинку?
- Як ви вважаєте, якби в казці були тільки хороші герої (або тільки погані герої), то що це була б «а казка»?

- Навіщо в казці є погані та хороші герої?

Запропонована форма роботи застосовується для дітей у віці від 5 років.

Аналіз казок і казкових ситуацій може бути побудований у формі як індивідуальної роботи, так і групової дискусії, де кожна дитина висловлює свою думку щодо того, що «зашифровано» в тій або іншій казковій ситуації.

2. Розповідь казок

Мета: розвивати фантазію, уяву, здатність до творчої самореалізації, зв'язне мовлення.

Дитині або групі дітей пропонується розповісти казку від першої або від третьої особи.

Можна запропонувати дитині розповісти казку від імені інших дійових осіб, які беруть або не беруть участі в казці. Наприклад, як би казку про Колобка розповіла Лисиця, Баба-Яга або Василиса Премудра.

3. Переписування казок

Переписування і дописування авторських та народних казок має сенс тоді, коли дитині чимось не подобається сюжет, розвиток подій, ситуацій, кінцівка казки тощо.

Переписування казок – важливий діагностичний матеріал. Переписуючи казку, дописуючи свій кінець або вставляючи необхідні персонажі, дитина саме обирає найбільш відповідний їй внутрішньому стану! розвиток подій і знаходить той варіант розв'язання ситуацій, що дозволяє їй позбутися

внутрішнього напруження – у цьому полягає психокоригувальний сенс і переписування казки.

4. Постановка казок за допомогою ляльок

Мета: удосконалювати і проявляти через ляльку ті емоції, які зазвичай з якихось причин дитина не може собі дозволити проявити.

Працюючи з лялькою, дитина бачить, що кожна її дія негайно відбивається на поведінці ляльки. Це допомагає їй самостійно коригувати свої рухи і робити поведінку ляльки максимально виразною.

5. Складання казок

Мета: виявити внутрішні конфлікти та ускладнення.

Дитина може складати казку, самостійно обираючи тему або за заданою першою фразою. У першій фразі дорослий може повідомити про головних героїв і місце дії. У власній казці дитина відображає свою проблемну ситуацію і способи її розв'язання.

ІГРИ, ВПРАВИ В РОБОТІ З ДОРΟΣЛИМИ

Вправа «ПРИГАДАЙ КАЗКУ»

Ведучий. Мабуть, немає людини, яка не любила б казки. Ті з нас, хто не зацікавлений у класичних казках, переглядають сучасні фільми, читають детективи, романи тощо. Але ж це і є сучасні казки.

Люди завжди обмінювалися історіями. Зараз я пропоную вам згадати ту казку, що вам дуже подобалася в дитинстві, і по черзі її представити. Чим вона вам подобалась, що в ній ви запам'ятали найкраще?

Гравці пригадують.

Яка в нас вийшла чудова галерея казок! Які почуття виникли у вас після цього?

Гра «ЧАРІВНІ ФАРБИ»

На підлозі розстелені газети і приготовлено все, що необхідно для приготування фарб: борошно, сіль, олія, клей, вода, гуаш. Ведучий дає завдання вихователям (батькам) виготовити фарби, потім вмикає спокійну музику і всі працюють.

Після виконання завдання ведучий ставить запитання:

- Що ви відчували під час виготовлення «чарівних» фарб?
- Чого ви сьогодні навчилися?

Гра «ЧАРІВНІ СТВОРІННЯ»

Ведучий. Колись давно одну країну населяли чарівні створіння, але налетів ураган і знищив їх. Тільки в глибоких печерах залишилися яйця цих

чарівних створінь. Зараз я дам вам по такому яйцю (надуті повітряні кульки), зігрійте їх своїм теплом, 1 з них вилупляться чарівні створіння.

Гравці за допомогою фломастерів малюють різні створіння на кульках.

Ведучий ставить запитання:

- Хто у вас «вилупився»?
- Як його звать?
- Який він?
- Які почуття виникали під час роботи?

Вправа «ВИГАДУВАННЯ КАЗКИ»

Ведучий. Підведіться ті, кому в дитинстві подобалися казки про тварин!

Четверо гравців, хто підвелися першими, мають право набрати свої підгрупи.

Кожна підгрупа створює своє маленьке коло і протягом 10 хвилин вигадує казку з обов'язковою участю всіх казкових героїв, які запропоновані в цій підгрупі. Потім казки зачитуються і вправа обговорюється.

Гра «КАЗКОВИЙ ДОЩИК»

Гравці стають одне за одним.

Ведучий. У казковій країні йде дощик, але не простий а казковий. Він стукає по шиї, по плеча, по спині тощо.

Усі гравці рухаються по колу. Кожний гравець відповідно до слів ведучого за допомогою легких постукувань пальцями робить масаж учасникові, який іде попереду. Потім усі повертаються в зворотній бік і роблять те саме.

Гра «ГАЛЯВИНА»

Ведучий. Пройшов чарівний дощик, і ми опинилися на казковій галявині. Розкажіть, хто з'явився на галявині?

Кожен гравець обирає, ким він буде на галявині. Ведучий ставить запитання – підказки.

- Де ти стоїш?
- Скільки тобі років?
- Що ти робиш на галявині?
- Який зараз день і пора року?

Так програються всі ролі, потім усі гравці розташовуються на галявині, і галявина «оживає» на 7-10 хвилин, згодом усі сідають у коло, і кожен гравець говорить від імені свого героя.

Після цього гравцям необхідно по черзі промовити фразу: «Я не (герой), я – (своє ім'я).

Гра обговорюється.

Вправа «ПОДОРОЖ»

Перед початком вправи вмикається спокійна музика.

Ведучий. Заплющте очі... Уявіть, що ви вирушили у подорож. Ви об'їздили багато країн, познайомились із різними людьми.

І ось одного разу ви їхали через поле. Навкруги літали метелики, співали птахи - вони раділи, що ви їдете через їхнє поле. Пахло квітами і свіжою полуницею. І ось на горі ви побачили Прекрасний Палац. Щось підказало вам, що вам дуже важливо потрапити туди. І ви вирушили до Палацу.

Коли ви увійшли в Палац, то були вражені його красою. Усе тут було зручним і красивим. Нібито хтось будував цей Палац саме для вас. І ви зрозуміли, що в ньому ви знайдете щось дуже важливе для себе.

Уявіть, що ви наближаєтеся по Палацу й знаходите для себе те, що ви хотіли...

Усе те, що ви знайшли для себе в цьому Прекрасному налаці, залишається вам, і ви візьмете це з собою, коли повертатиметеся. А зараз ви робите глибокий вдих... і видих. Візьміть із собою все те хороше, що було з вами. І повільно розплющуйте очі, повертайтеся до кімнати.

КОНСУЛЬТАЦІЯ ДЛЯ БАТЬКІВ**«Розвиток мовленнєвої творчості дітей
у сім'ї під час роботи з казкою»**

Діти, які спілкуються вдома українською мовою, на четвертий рік життя мають істотний словниковий запас, певною мірою опановують мовленнєві та граматичні навички.

Якість володіння рідною мовою залежить від:

- рівня культури того мовленнєвого середовища, у якому перебуває дитина;
- уваги, яку приділяють батьки розвитку мовлення дитини;
- загального розвитку малюка.

У роботі з дітьми рекомендується використовувати усну народну творчість, дитячий фольклор, вірші та оповідання українських письменників. Усе це є невичерпним джерелом розвитку мовлення, збагачення словникового запасу і разом із тим сприяє формуванню загальної культури дитини, прищеплює почуття любові до рідної мови, поваги до українського народу, його традицій, звичаїв. Використання фольклорних матеріалів, народних традицій сприятиме вихованню доброти, чуйності, лагідності, чемності.

Спілкуючись із дітьми вдома, батьки повинні виявляти зацікавленість до всього, чого навчають малят у дитячому закладі, підтримувати, заохочувати, прищеплювати цікавість до українського слова. Робота над розвитком мовлення дітей – це вдосконалення звуковимови, збагачення словникового запасу, розвиток граматичних умінь, умінь спілкуватися між собою (вести діалог), а також зв'язно, послідовно розповідати про побачене, почуте. Дорослим необхідно виявляти інтерес до розповідей дітей, заохочувати до них. Уміння розповідати дає дитині велике задоволення, поліпшує її настрій, зміцнює віру в свої сили. Діти дуже люблять слухати розповіді не тільки дорослих, але й своїх товаришів. Практика підтверджує, що діти-розповідачі користуються серед своїх товаришів великою повагою.

Навчити дітей розповідати – це важливе завдання як дитячого садка, так і батьків. Уміння зв'язно і послідовно розповідати відіграватиме неабияку роль у шкільному навчанні. Адже успішно навчатися – це означає вміти послідовно викладати засвоєні знання, що тісно пов'язані з розвитком логічного мислення. Лише в результаті систематичного, планомірного навчання та вправління діти зможуть навчитися розповідати.

На 5-му році життя діти мають розповідати за допомогою вихователя відомі їм казки та оповідання, а також учитися розповідати про те, що їх цікавить.

Важливим завданням для розвитку мовленнєвої творчості дітей є вміння переказувати. Уже в старшій групі діти переказують відомі їм казки та коротенькі оповідання. Твори для переказів потрібно добирати нескладні, з цікавим змістом, художні, написані образно і зрозумілою дітям мовою. Переказуючи літературний твір-казку, оповідання, дитина збагачує свою мову, глибше усвідомлює зміст твору, його образи. Дуже добре переказують діти народні казки про тварин. Казка захоплює їх своєю художньою мовою, дієвістю, повторенням виразів, розмов, пісеньками («Колобок», «Рукавичка», «Коза-Дереза»).

Які ж вимоги ставляться до переказу?

Дитина повинна переказувати зміст твору, не пропускаючи істотних деталей, правильно розуміти смислове значення його провідної ідеї. Якщо на це не звертати уваги, дитина звикне поверхово сприймати зміст творів і часто в подальшому його спотворюватиме.

Хочеться сказати ще кілька слів про художні твори, з якими знайомимо дошкільнят. Спочатку варто добирати такі казки, які ви можете не читати, а переповідати дітям. Це дасть змогу бачити очі дітей, їхню реакцію на вашу розповідь. Хіба, утупившись у книжку, допоможеш собі мімікою, жестами? Не уривайте свій переказ перекладом чи поясненням, адже так порушується цілісне сприймання твору. Не переймайтесь через те, що дитина щось не розуміє: окремі незнайомі слова звучатимуть в її свідомості немовби чарівна музика, збуджуватимуть цікавість, стимулюватимуть процес пізнання.

Розповівши чи прочитавши казку, завжди слід ставити заздалегідь продумані запитання, щоб з'ясувати, чи зрозуміла дитина зміст твору. Запропонуйте дитині переказати казку комусь із рідних чи друзів. Стежте за мовою дітей, за правильністю побудови речень, за тим, щоб вони не пропускали істотних деталей. Самостійне придумування казок сприяє розвитку творчих здібностей дітей, що є одним із важливих завдань виховання молодого покоління. Підготовча робота до таких самостійних розповідей проводиться з чотирирічного віку. Дітей навчають описувати іграшку, картинку, переказувати відому їм казку, невеликі літературні твори, придумувати оповідання самостійно. Тема казки має бути близькою дітям, пов'язаною з їхніми інтересами, захоплювати їх. Лише за цієї умови активно працює творча думка дітей, вони пригадують різні події та ситуації з власного досвіду, комбінують їх, створюють нові. Під час цієї роботи розвивається мовлення дітей. Для того щоб дитині було легше складати казку

або оповідання, дорослому слід підказати різні варіанти розвитку подій у своїх казках. Наприклад, пропонуючи дитині тему «За грибами, ягодами», слід зазначити: хто пішов до лісу? Для чого вони (діти) пішли до лісу? Що з ними трапилось? Кого зустріла дівчинка, коли повернулася назад додому? Хто їй допоміг?

Дуже корисно, коли дорослий розповідає початок казки, а дитина придумує її кінцівку. Діти люблять вигадувати кінцівки відомих їм казок. Наприклад, коли Лисичка хотіла з'їсти Колобка, то поламала зуби, адже він котився по стежині на сонечку і засох.

Для створення казки потрібно не лише вміти визначати ті завдання, що постають перед персонажами у нових умовах, але й бачити шляхи їх розв'язання. Рівень знань дорослого щодо прийомів та методів творчої діяльності має бути досить високим.

Для того щоб фантазуючи навчитись змінювати казку, характер героїв, спосіб мислення, дії, зовнішність, слід навчитись роботи сміливі припущення, абстрагуватись.

Роботу з перетворення казки слід будувати за пропонованою схемою. Перш за все слід коротко відновити зміст казки, визначити основні риси характеру персонажів, особисті якості, суттєві дії в перебігу сюжету, спосіб дій. Потім, прийнявши один із запропонованих варіантів оновлення характеристик персонажів, зробити припущення:

- до чого призведуть вчинки героїв;
- які події можуть відбутися внаслідок тих чи інших змін;
- як може змінитися сюжет казки;
- які нові проблеми постануть перед персонажами;
- які нові можливості з'являться в них через зміну їхніх особистих якостей (розумових, духовних, фізичних), щоб змінити ситуацію на краще, знайти вихід зі скрутного становища.

Готуючись до створення нової казки, визначте: які риси героїв подобаються, а які – ні; які вчинки героїв вважаються гідними наслідування, а які – ні. Поміняйте місцями добрих та поганих персонажів або уявіть якісь зовсім незвичайні ситуації для сюжету казки. До цієї серйозної роботи можна залучати друзів, сестру або братика. Створювати казку – це цікава справа!

При правильному підході за допомогою казок можна вирішити такі проблеми: лінь, неакуратність, обман, агресія, небажання ходити в садок.

Поради для батьків

У разі серйозних фобій або появи нового члена сім'ї краще скористатися допомогою професіонала.

Розглянемо, як вдома мама може використовувати елементи терапії казками для дитини-дошкільника. Найчастіше малюкові мало просто послухати текст казки. Важливо, щоб батьки обговорили його з ним, допомогли розібратися в тих уроках, які дають сюжет і герої.

Розмірковуючи з сином або дочкою над кожною прочитаною казкою, можна сформувати у них так званий «банк життєвих ситуацій» – тобто того, як можна і не можна вступати до різних випадках. Чим частіше подібні обговорення відбуватимуться, тим швидше дитина отримає необхідний життєвий досвід. Тим самим батьки підготують його до самостійної подальшого життя, допоможуть сформувати систему цінностей.

Якщо дитина просить маму розповісти одну і ту ж казку кілька разів, прохання слід виконати, оскільки вона говорить про важливість даного сюжету для крихти.

Які казки вибирати?

Розглянемо приклади казок і вимоги до них. Для дошкільнят та дітей 6 років підійдуть такі варіанти:

- побутові («Курочка ряба», «Колобок», «Каша з сокири»);
- чарівні («Морозко», «Кіт у чоботях»);
- героїчні («Добриня і Змій», «Ілля Муромець»);
- повчальні («Лисиця і журавель», «Золота рибка»).

Це можуть бути як усні народні, так і авторські твори. Головне, щоб вони відповідали наступним вимогам:

- Герої були зрозумілі і цікаві дітям. Відмінний варіант, якщо дійовою особою є ровесник. Слід враховувати і вікову специфіку: для 2-3 років кращі герої-тварини, в 4 роки слід вводити елемент чарівництва, в 5 років чарівні казки вже стають основними.

- Персонажі мають чітко поділятися на позитивних і негативних. В силу віку дітям поки важко судити про те, що чесний і добрий чоловік в певних обставинах не завжди надходить добре. Тому в відібраному матеріалі все повинно бути доступно і однозначно.

- Сам текст слід вибирати цікавий дитині, близький йому по тематиці і захопленням.

- Тематика має бути актуальною. Заняття проводиться з певною метою, для вирішення якоїсь проблеми дитини (агресивність, сором'язливість, фобії), матеріал треба підібрати таким чином, щоб висвітлювати ці аспекти.

- Наявність розв'язки. Проблема обов'язково має бути вирішена, оскільки тільки так дитина отримає конкретний алгоритм дій. При наявності фантазії мама може написати казку самостійно, але можна використовувати готові твори.

Сертифікати участі у науково-практичних конференціях

Grail of
Science
Periodical scientific journal

№ 26 April
2023

GS 140423-085
dated 14.04.2023

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Certificate of state registration of the print media KB24638-14-578П issued by the Ministry of Justice of Ukraine on 04.11.2020

DOI 10.36074/grail-of-science14042023

Open Ukrainian Citation Index Crossref ID R^G

EUROPEAN SCIENTIFIC PLATFORM International Centre Corporate Management ICCM

CERTIFICATE OF PARTICIPATION AND PUBLICATION

Certificate provides at least a 0,3 ECTS credits to awarded participants for being involved.

Olha Sydorenko

participated in the I Correspondence International Scientific and Practical Conference
'SCIENTIFIC VECTOR OF VARIOUS SPHERE' DEVELOPMENT:
REALITY AND FUTURE TRENDS

held on April 14th, 2023 by | NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)
| LLC International Centre Corporate Management (Vienna, Austria)

and published scientific paper

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КАЗКОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Euro Science Certificate № 22444 dated 11.03.2023

ISSN 2710-3056

UKRISTEI Certificate № 28 dated 17.01.2023

Head of the European Scientific Platform
Chairman of the Organizing committee
HOLDENBLAT MARIIA

Head of Community Outreach
LLC «International Centre Corporate Management»
RACHAEL APARO

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
 ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
 ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
 КЗ «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ» ДОР»

СЕРТИФІКАТ

№ 000158/с-2022

засвідчує, що

Сидоренко Ольга Володимирівна

взяв (взяла) участь у роботі І Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

«ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ: АКсіОЛОГІЧНИЙ ВИМІР»

Кількість годин: 6 годин/0,2 кредитів ECTS

02 грудня 2022 року, м. Нікополь

В.о. директора коледжу
 кандидат психологічних наук

Наталія ШЕВЯКОВА

Навчально-методичний посібник
«Використання елементів казкотерапії у роботі
з дітьми дошкільного віку»

для педагогів закладів дошкільної освіти, здобувачів спеціальності 012
«Дошкільна освіта», викладачів закладів вищої і після дипломної освіти
та батьків.

**Використання елементів
казкотерапії у роботі з
дітьми дошкільного віку**

УДК 373

Рецензенти:

Олексієнко В. В. – завідувач Чернігівського дошкільного навчального закладу № 26 Чернігівської міської ради Чернігівської області;

Кутеньова Н. Б. – консультант КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Чернігівської міської ради».

Використання елементів казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку / упорядники: Кошель В. М., Сидоренко О. В. *навч.-метод. посіб. для педагогів закладів дошкільної освіти, здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», викладачів закладів вищої і після дипломної освіти та батьків. Чернігів. ФОП Баликіна С. М. 2023. 100 с.*

В навчально-методичному посібнику представлено теоретичні матеріали щодо використання методу казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку, а саме: теоретичні аспекти використання елементів казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку, історія виникнення казкотерапії, мета та функції казкотерапії, алгоритм створення терапевтичної казки, особливості впливу елементів казкотерапії на емоційно-вольову сферу дошкільників тощо. А також практичні матеріали: зразки і приклади ігор, вправ, проєктів, занять, консультацій та рекомендацій для батьків і педагогів щодо використання методу казкотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку.

Навчально-методичний посібник рекомендовано педагогам закладів дошкільної освіти, здобувачам спеціальності 012 «Дошкільна освіта», викладачам закладів вищої і після дипломної освіти та батькам.

© Кошель В.М., Сидоренко О. В. 2023р.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

КОШЕЛЬ ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка.

СИДОРЕНКО ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КАЗКОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

навчально-методичний посібник для педагогів закладів дошкільної освіти,
здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», викладачів закладів вищої і
після дипломної освіти та батьків.

Підписано до друку 25.12.2023 р. Формат 60x90/16

Обсяг 4,6 друк. арк.

Наклад 10 прим. Зам. № 824

ФОП Баликіна О.В.

м. Чернігів, пров. 1-го Травня, 2а

Тел.: (046) 610-424

0462print@ukr.net

